

Fylkesmennene og kommunene

Kontaktperson: For kommunen: Fylkesmannen
For fylkesmannen: Landbruksdirektoratet v/ seksjon direktetilskudd
Vår dato: 21.04.2017
Vår referanse: 17/1
Rundskriv erstatter: Rundskriv 2016-21

Kommentarer til forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Vilkårene for å motta produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid står i forskrift 19. desember 2014 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2015, og er å finne på www.lovdata.no og www.landbruksdirektoratet.no. Utmålingsreglene for hvor mye tilskudd hver enkelt søker kan gis, herunder tilskuddssatsene, soner, driftssenter og definisjoner av husdyrslag og vekstgrupper, går fram av jordbruksavtalen. Hvilke tilskudd foretaket kan søke på og hva som er registreringsdato/periode, er også fastsatt i jordbruksavtalen.

Dette rundskrivet erstatter rundskriv 2016-21, og kommenterer reglene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Utover tekstlige justeringer, er det gjort følgende endringer i forhold til rundskriv 2016-21:

- Endring av kapittel 8 som følge av endringer i produksjonstilskuddsforskriften § 8.
- Endring av kapittel 9 som følge av endringer i produksjonstilskuddsforskriften § 9.
- Endring av kapittel 11 og 12 som følge av innføring av nytt forvaltningssystem i mai 2017.

For behandlingen av søknader gjelder reglene i forvaltningsloven. De viktigste av disse reglene er omtalt i rundskriv om saksbehandlingsrutiner for den aktuelle søknadsomgangen (saksbehandlingsrundskrivet). Der er det også omtalt nærmere rutiner for håndtering av tilskuddssøknadene. Veileder for søknad om produksjonstilskudd i jordbruket og tilskudd for avløsning ved ferie og fritid (LDIR-005) blir publisert i april. Veilederen gir en sammenfattet informasjon om hvordan søknaden skal fylles ut og henvisning til reglene som gjelder.

KOMMENTARER TIL FORSKRIFT OM PRODUKSJONSTILSKUDD OG AVLØSERTILSKUDD I JORDBRUKET.....	1
1 FORMÅL	4
2 GRUNNVILKÅR.....	4
2.1 GENERELT OM GRUNNVILKÅRENE.....	4
2.2 FORETAKET MÅ VÆRE REGISTRERT I ENHETSREGISTERET	4
2.3 VANLIG JORDBRUKSPRODUKSJON	5
2.3.1 Husdyrproduksjon.....	5
2.3.2 Arealbaserte produksjoner.....	7
2.4 FORHOLDET MELLOM HUSDYRPRODUKSJON OG BEITE- OG AREAL- OG KULTURLANDSKAPS- TILSKUDD FOR GROVFØRAREAL	7
2.5 PRODUKSJONEN MÅ FOREGÅ PÅ LANDBRUKSEIENDOM.....	7
3 TILSKUDD FOR HUSDYR.....	7
3.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL HUSDYRHOLD	8
3.2 VILKÅR FOR HUSDYRTILSKUDD.....	8
3.3 DRIFTSTILSKUDD TIL MELKEPRODUKSJON.....	9
3.4 DRIFTSTILSKUDD TIL SPESIALISERT STORFEKJØTTPRODUKSJON.....	9
3.5 TILSKUDD TIL ØKOLOGISK HUSDYRPRODUKSJON	10
3.6 TILSKUDD FOR DYR PÅ BEITE.....	10
3.7 TILSKUDD FOR BEVARINGSVERDIGE HUSDYRRASER.....	10
4 TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL	11
4.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL JORDBRUKSAREAL.....	11
4.2 KRAV OM Å DISPONERE OMSØKT AREAL.....	12
4.3 KRAV OM AT FORETAKET «DRIVER AKTIVT»	12
4.4 GROVFØRSALG	13
4.5 OPPSTART OG UTVIDELSE AV GROVFØRBASERT HUSDYR-/GROVFØRPRODUKSJON FOR SALG	13
4.6 TILSKUDD TIL ØKOLOGISK LANDBRUK	14
4.7 MILJØKRAVENE – INNGREP I KULTURLANDSKAPET OG KRAV TIL VEGETASJONSSONE	14
5 TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON.....	16
5.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL GRØNT- OG POTETPRODUKSJON	16
5.2 FORETAKET MÅ DISPONERE AREALET PRODUKSJONEN HAR FOREGÅTT PÅ, OG VARENE MÅ IKKE VÆRE KASSERT.....	16
5.3 VARENE MÅ LEVERES TIL GODKJENT OMSETNINGSLEDD	16
6 TILSKUDD TIL AVLØSNING VED FERIE OG FRITID.....	17
6.1 GENERELT OM TILSKUDD TIL AVLØSNING	17
6.2 GRUNNLAG OG PERIODE FASTSATT AV JORDBRUKSOPPGJØRET	17
6.3 FAKTISKE UTGIFTER TIL AVLØSNING	18
6.4 KRAV TIL AVLØSEREN	18

6.5	AVLØSERTILSKUDD KAN IKKE GIS TIL SKOLER SAMT ANDRE OFFENTLIGE OG PRIVATE INSTITUSJONER	19
7	UTMÅLING OG DRIFTSFELLESSKAP.....	19
7.1	GENERELT OM § 7.....	19
7.2	BAKGRUNN FOR DRIFTSFELLESSKAPSREGELEN I ANDRE LEDD	20
7.3	INNHALDET I DRIFTSFELLESSKAPSBEGREPET.....	20
7.4	SAMME PRODUKSJON.....	21
7.5	FORETAK SOM IKKE HENTER UT MERTILSKUDD	21
7.6	AVKORTING VED DRIFTSFELLESSKAP	21
7.7	VURDERING AV PERIODE FOR DRIFTSFELLESSKAP	22
7.8	HVORDAN GÅ FREM FOR Å KONSTATERE DRIFTSFELLESSKAP?	22
7.8.1	<i>Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering</i>	<i>22</i>
7.8.2	<i>Helhetsvurdering og konklusjon</i>	<i>23</i>
7.8.3	<i>Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?</i>	<i>23</i>
7.8.4	<i>Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?.....</i>	<i>24</i>
7.9	SÆRLIG OM FORHOLDET TIL REGELVERKET FOR HUSDYRKONSESJON.....	28
8	SØKNAD OG UTBETALING	29
9	ADMINISTRASJON, DISPENSASJON OG KLAGE.....	30
9.1	VEDTAK	30
9.2	DISPENSASJON.....	31
9.2.1	<i>Generelt om vilkårene og vurderingen</i>	<i>31</i>
9.2.2	<i>Gjennomgang av bestemmelser det kan dispenseres fra.....</i>	<i>31</i>
9.3	KLAGE.....	33
10	OPPLYSNINGSPLIKT OG KONTROLL	33
11	AVKORTING VED REGELVERKSBRUDD.....	35
11.1	VED BRUDD PÅ ANNET REGELVERK	35
11.2	VED BRUDD PÅ BESTEMMELSER VEDRØRENDE GJØDSLINGSPLAN ELLER JOURNAL OVER PLANTEVERN MIDLER.....	36
11.3	TILBAKEHOLD AV TILSKUDD	37
12	AVKORTING VED FEILOPPLYSNINGER OG FRISTOVERSITTELSE	38
13	TILBAKEBETALING OG RENTER MV.	40
13.1	TILBAKEBETALING	40
13.2	RENTER	41
13.3	MOTREGNING AV ANDRE KRAV	42
13.3.1	<i>Motregning av andre eksterne krav</i>	<i>42</i>

1 Formål

I forskriften § 1 står det:

Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp.

Bestemmelsen tilsier at forskriften skal tolkes i tråd med Stortingets, til enhver tid gjeldende, mål for landbrukspolitikken.

Formålet for de enkelte tilskuddsordningene er beskrevet i den årlige budsjettproposisjonen Prop. 1 S fra Landbruks- og matdepartementet.

2 Grunnvilkår

For å kunne motta tilskudd etter forskriften, må foretaket oppfylle visse grunnvilkår. Disse grunnvilkårene fremgår av forskriften § 2, der det står:

Tilskudd etter forskriften kan gis til foretak som er registrert i Enhetsregisteret og som driver vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer med de dyreslag eller de vekstgruppene det søkes tilskudd for, slik disse gruppene til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som bare søker tilskudd til bikuber er unntatt fra kravet om at produksjonen må drives på én eller flere landbrukseiendommer.

2.1 Generelt om grunnvilkårene

Oppsummert må foretaket oppfylle følgende grunnvilkår for å kunne motta tilskudd:

- Foretaket må være registrert i Enhetsregisteret innen den aktuelle søknadsfristen.
- Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon.
- Foretakets produksjon må foregå på en eller flere landbrukseiendommer (med unntak for foretak som kun søker produksjonstilskudd til birøkt).

I tillegg til grunnvilkårene som følger av forskriften § 2, er det satt egne vilkår for de enkelte tilskuddene i forskriften §§ 3 - 6. For nærmere omtale av disse vilkårene, se kapitlene 3 til 6.

2.2 Foretaket må være registrert i enhetsregisteret

For å kunne motta tilskudd etter forskriften, må foretaket som søker om tilskudd være registrert i Enhetsregisteret innen søknadsfristen og ved utbetaling.

Tilskudd kan kun utbetales til det foretaket som har søkt, og kan dermed ikke utbetales dersom foretaket slettes i enhetsregisteret før utbetaling.

2.3 Vanlig jordbruksproduksjon

Et grunnleggende vilkår for å kunne motta tilskudd etter forskriften, er at søker driver vanlig jordbruksproduksjon. Vilkåret skal vurderes for hele søknadsåret under ett, og i lys av hva som er normalt for den enkelte produksjonen som vurderes.

For å oppfylle vilkåret om «vanlig jordbruksproduksjon», må produksjonen ha et næringsmessig preg. Hvorvidt vilkåret er oppfylt, må vurderes ut fra et jordbruksfaglig skjønn. I vurderingen skal hver enkelt produksjon holdes opp mot en god agronomisk praksis og godt husdyrhold. Utgangspunktet for vurderingen av hva som er «vanlig jordbruksproduksjon» er at aktiviteter eller resultater skal ligge innenfor normalen for den type produksjon som vurderes. Ethvert avvik fra hva som regnes som vanlig, gir ikke nødvendigvis grunnlag for å avskjære tilskudd med den begrunnelse at det ikke drives «vanlig jordbruksproduksjon». Det må tas høyde for ulike driftsformer og normale variasjoner i driften.

Lokale forhold kan også være relevante i vurderingen av om foretaket driver vanlig jordbruksproduksjon, for eksempel der lav avdrått i et sauehold skyldes store rovdyrtap. Det er adgang til å ta individuelle hensyn, det vil si å akseptere særegne forhold hos den enkelte produsent, så lenge dette ikke bryter med hva som objektivt sett kan oppfattes som en forsvarlig og god drift utfra et landbruksfaglig ståsted.

2.3.1 Husdyrproduksjon

For at foretak som søker om husdyrtilskudd skal oppfylle kravet til «vanlig jordbruksproduksjon», må produksjonen gi en viss avdrått. Ulike husdyrproduksjoner har ulike standarder, leverer ulike produkttyper og krever ulike metoder for å vurdere hvor vanlig, god og forsvarlig driften er.

Produksjon med melkeku

Dersom snittleveransen av melk, per melkeku, er unormalt lav, vil det kunne indikere at foretaket ikke driver vanlig jordbruksproduksjon. I høringsnotatet til forskriften ble dette kravet konkretisert som et krav om at melkeleveransen bør ligge på minst halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis for å kunne karakteriseres som vanlig.¹ For produksjoner som for eksempel drives økologisk eller hvor det brukes gamle raser med lavere gjennomsnittsyttelse, skal man i vurderingen ta utgangspunkt i gjennomsnittsavdrått for økologisk produksjon eller den aktuelle kurasen.

Fordi kravet til «vanlig jordbruksproduksjon» skal vurderes skjønnsmessig, vil det være adgang til å ta hensyn til særegne forhold hos den enkelte produsent.

Eksempelvis kan sykdom i besetningen forklare en lavere melkeleveranse for en periode, men lavere avdrått på grunn av dårlig stell og fôring vil aldri kunne karakteriseres som vanlig. For lokalforedlingsforetak er det i tillegg relevant om foretaket oppnår en merinntekt av melken selv om omregnet melkemengde ikke oppfyller det generelle minstekravet. For lokalforedlingsforetak kan det også være aktuelt å medregne melk brukt til vareprøver som ikke er rapportert inn som salg. Det forutsettes i så fall at vareprøver kan dokumenteres med regnskapsbilag.

Når det vurderes om besetningen oppfyller kravet til «vanlig jordbruksproduksjon», er det ikke adgang til å fordele totalt antall liter levert melk på et mindre antall dyr for å oppfylle minstekravet til levert mengde. Dersom melkekyr har så lav produksjon at melkeproduksjonen ikke oppfyller vilkårene for vanlig jordbruksproduksjon, kan kyrne føres opp som øvrig storfe i søknaden om produksjonstilskudd.

¹ Tall for gjennomsnittlig avdrått per årsku fremgår av Tines «Statistikksamling fra Ku- og Geitekontrollen»

Produksjon med ammeku og øvrig strofe

Ved produksjon med ammeku og øvrig strofe beregnes avdrått etter slakteleveranser og salg av livdyr. Det som må vurderes er om avdrått står i samsvar med det dyretall det er søkt tilskudd for. Hos noen foretak kan inntekten hovedsakelig skrive seg fra livdyrsalg, mens det er levert en mindre mengde kjøtt. Det vil også være store variasjoner i antall kilo levert kjøtt avhengig av om foretaket slakter kalver eller eldre dyr.

Produksjon der kyrne veksler mellom å være melkeku og ammeku

Dersom besetningens gjennomsnittsliveranse ligger under halvparten av gjennomsnittsavdrått per årsku på landsbasis fordi melkekyrne veksler mellom å være melkeku og ammeku under samme laktasjon, kan produksjonen vanskelig anses å oppfylle kravet til vanlig jordbruksproduksjon som melkekyr. Dersom bonden ønsker å la kalvene gå med kua lenger enn hva som er vanlig i en ordinær melkeproduksjon, må samtidig kravet til gjennomsnittsliveranse i besetningen oppnås for å oppfylle vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon.

Produksjon med melkegeit

Leveranse av geitemelk som ligger under halvparten av gjennomsnittet for regionen vil i utgangspunktet vanskelig kunne karakteriseres som vanlig jordbruksproduksjon for melkegeit. På samme måte som for kumelkproduksjon, kan særlige forhold forklare en lavere leveranse, for eksempel sykdom i besetningen eller økologisk produksjon. En merinntekt av melken kan spille inn på vurderingen av om foretaket driver vanlig jordbruksproduksjon hos lokalforedlingsforetak som etter omregnet melkemengde ikke produserer halvparten av hva regiongjennomsnittet leverer.

Produksjon med sau

Ved saueproduksjon beregnes avdrått etter slakteleveranser, salg av ull og skinnfeller, og salg av livdyr. Det kreves en viss avdrått for at produksjonen skal kunne regnes som «vanlig jordbruksproduksjon». Det må foretas en helhetlig vurdering av om sauebesetningen drives på en slik måte at omsetningen står i samsvar med dyretallet.

Det klare utgangspunktet er at alle søyer som ikke skal utrangeres pares. Det er også normalt å pare alle førsteårslam, men dette varierer med driftsformen, og er ikke et krav for å oppfylle vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon.

Antall fødte lam er et viktig grunnlag for økonomien i saueholdet. Det kreves at besetningen, sett under ett, har en reproduksjonsgrad² som ikke ligger vesentlig under landsgjennomsnittet fra Sauekontrollen for den aktuelle sauerasen, for at produksjonen skal regnes som «vanlig». I tillegg må den skjønnsmessige vurderingen ta hensyn til andre forhold som kan påvirke antall fødte lam og alder på søyene, såfremt produksjonen ut fra et landbruksfaglig skjønn ligger innenfor de krav man kan stille til en forsvarlig og god drift.

Også slaktevekten på lammene er relevant for vurderingen av om foretaket driver vanlig jordbruksproduksjon. Ligger slaktevekten på mindre enn 70 % av gjennomsnittet for rasen, kan det indikere at produksjonen ikke er vanlig. Slaktevekt må imidlertid vurderes mot avdrått per søye, da høyt lammetall naturlig vil gi noe lavere slaktevekter. Andre forhold som kan være relevante i vurderingen av om slaktevekten er normal er alder på søyene, alder på lam ved slaktetidspunkt, variasjoner i værforhold, samt rovdyraktivitet og annen ytre påvirkning i beiteområdene.

² Dvs. antall lam i forhold til antall søyer i besetningen

Et tilleggsmoment i vurderingen kan være om foretaket har inntekter fra salg av ull eller skinnfeller.

Nyoppstartet produksjon av kjøtt

For foretak som nylig har startet med kjøttproduksjon, kan det være vanlig å ha mindre avdrått en kortere periode for å bygge opp besetningen. Det må vurderes hva som er vanlig for nyoppstartede foretak innenfor den aktuelle produksjonen og foretaket bør ha en realistisk plan for å øke avdrått innen rimelig tid.

2.3.2 Arealbaserte produksjoner

Ved arealbaserte produksjoner er det vanskelig å fastsette krav til gjennomsnittlig avling som utgangspunkt for vilkåret om at foretaket driver «vanlig jordbruksproduksjon». Planteproduksjonen varierer i større grad fra år til år og etter lokale forhold, enn husdyrproduksjon. Dersom avlingsnivået i vesentlig grad skiller seg negativt ut fra tilsvarende produksjoner i tilsvarende områder, kan det være et tegn på at det ikke drives vanlig jordbruksproduksjon. Hva som er vanlig henger nøye sammen med vilkåret om at arealet skal drives aktivt i § 4. For en nærmere redegjørelse av kravet til aktiv drift, se kapittel 4.3.

2.4 Forholdet mellom husdyrproduksjon og beite- og areal- og kulturlandskaps-tilskudd for grovfôrareal

Beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd har andre formål enn husdyrtilskuddet. Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og til å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål. Formålet med beitetilskuddene er å pleie kulturlandskapet gjennom å få mange dyr ut på beite, samt å få en bedre utnytting av utmarksbeiteressursene. Ordningene har også en positiv effekt på dyrevelferden. I tilfeller hvor det er gitt avslag på husdyrtilskuddet grunnet at vilkåret om «vanlig jordbruksproduksjon» ikke er oppfylt, kan dyrene likevel gi grunnlag for beitetilskudd og areal- og kulturlandskapstilskudd for grovfôrareal, dersom arealene er høstet eller beitet, og øvrige vilkår er oppfylt.

2.5 Produksjonen må foregå på landbrukseiendom

Begrepet landbrukseiendom i forskriften § 2 har liten selvstendig betydning ved siden av kravet om vanlig jordbruksproduksjon. Vilkåret etter denne forskriften vil også være oppfylt når jordbruksproduksjonen drives på en utskilt tomt som kun har driftsbygning.

Foretak som bare søker tilskudd til birøkt er unntatt fra kravet om at produksjonen må foregå på én eller flere landbrukseiendommer, jf. § 2 andre ledd.

3 Tilskudd for husdyr

I forskriften § 3 står det:

Det kan gis tilskudd for husdyr eller bikuber som foretaket disponerer på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan i tillegg gis driftstilskudd til foretak som driver:

- a) *melkeproduksjon, dersom foretaket disponerer kvote, og*

b) *spesialisert storfekjøttproduksjon.*

Det kan gis ytterligere tilskudd for:

- a) *økologisk husdyrhold, dersom produksjonen drives i samsvar med forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr,*
- b) *---*
- c) *dyr på beite, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i minimum 16 uker i sone 1–4, og 12 uker i sone 5–7,*
- d) *dyr på utmarksbeite, dersom hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting i utmark i minimum 5 uker.*

Det kan i tillegg gis tilskudd for:

- a) *bevaringsverdige raser av storfe, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert i Kuregisteret ved Norsk genressurscenter,*
- b) *bevaringsverdige raser av sau, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert med låst rasekode i Sauekontrollen,*
- c) *bevaringsverdige raser av geit, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er registrert med låst rasekode i Ammegeitkontrollen,*
- d) *bevaringsverdige raser av hest, som definert i jordbruksavtalen såfremt individet er stambokført (rasegodkjent) og har fått utstedt hestepass.*

3.1 Generelt om tilskudd til husdyrhold

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Tilskudd for husdyr
- Driftstilskudd for melkeproduksjon
- Driftstilskudd for spesialisert storfekjøttproduksjon
- Tilskudd for økologisk husdyrproduksjon
- Tilskudd for dyr på beite (beitetilskudd)
- Tilskudd for dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd)
- Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser

Vilkårene for tilskuddsordningene fremgår av forskriftens § 3. Det er imidlertid et krav at foretaket også oppfyller grunnvilkårene i forskriftens § 2. For nærmere omtale av grunnvilkårene i § 2 se kapittel 2.

3.2 Vilkår for husdyrtilskudd

Formålet med tilskudd til husdyr er å medvirke til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet.

Foretaket må disponere dyrene det søker tilskudd for. Dyr som andre disponerer skal ikke føres på søknaden.

Foretaket disponerer dyr når det selv har det formelle og det daglige ansvaret for dyra. Daglig ansvar vil inkludere fôrproduksjon, fôring og stell av dyrene, samt at inntektene fra husdyrproduksjonen tilfaller foretaket. Forutsetningen er at inntektene av salget har tilfalt foretaket som søker om produksjonstilskudd. Hvem som er registrert som eier i Husdyrregisteret og dyrenes øremerker vil indikere hvem som oppfyller kravet til å disponere dyra. Etter forskrift 9. juli 2010

nr. 1131 om sporbarhet og merking av storfe og storfekjøtt mv. og forskrift 30. november 2005 nr. 1356 om merking, registrering og rapportering av småfe, er det «dyreholder» som plikter å registrere og ømerke dyra. Ansvarlig dyreholder etter merkeforskriftene vil dermed være identisk med det foretaket som disponerer dyra.

Ved salg av livdyr på telledato er det kjøper som er tilskuddsberettiget. Ved salg av dyr til slakt på telledato er det selger som skal ha tilskuddet.

Det kan ikke gis tilskudd til foretak som midlertidig eller permanent har lagt ned produksjonen. Det samme gjelder for foretak hvor produksjonen er så lav at den ikke kan karakteriseres som «vanlig jordbruksproduksjon», jf. forskriften § 2.

Kyr må ha kalvet i løpet av de siste 15 måneder før telledato for å regnes som ammeku. For kyr av bevaringsverdig rase er kravet 18 måneder. For de tilfeller der kua har vært drektig men det er skjedd dødfødsel eller kasting, skal dødfødsel regnes som kalving. Kasting skal ikke regnes som kalving.

- Dødfødsel: kalving 20 dager før ventet kalving eller senere og kalven er død, eller hvis kalven dør innen 24 timer etter kalving
- Kasting: kalving tidligere enn 20 dager før ventet kalving og kalven er død.

3.3 Driftstilskudd til melkeproduksjon

Formålet med driftstilskudd til melkeproduksjon er å styrke økonomien i melkeproduksjonen, samt jevne ut forskjeller i lønnsomhet mellom foretak av ulik størrelse og mellom bruk i Sør-Norge og Nord-Norge, og mellom Jæren og resten av Sør-Norge.

Forskriften § 3 andre ledd bokstav a har bestemmelser om driftstilskudd til melkeproduksjon. Foretaket må drive melkeproduksjon og disponere kvote jf. forskrift 23. desember 2011 nr. 1502 om kvoteordningen for melk (kvoteforskriften) for å kunne få slikt tilskudd. I jordbruksavtalen defineres melkeku som «Ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder (18 måneder for kyr av bevaringsverdig rase) og som er i melkeproduksjon hos foretak som enten har disponibel kvote eller lokalforedlingskvote».

Det er Landbruksdirektoratet som forvalter og er vedtaksmyndighet for kvoteordningen for melk, jf. kvoteforskriften § 9. Spørsmål om kvote kan rettes til seksjon produksjonsregulering i Landbruksdirektoratet. Se for øvrig veiledning på <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/melk/melkekvoter>.

3.4 Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon

Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon har som formål å stimulere storfekjøttproduksjonen og styrke økonomien i spesialisert kjøttfeproduksjon.

Forskriften § 3 andre ledd bokstav b har bestemmelser om driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon. Foretaket må disponere ammeku i spesialisert storfekjøttproduksjon. I jordbruksavtalen er ammeku definert som «Ku som har kalvet i løpet av de siste 15 måneder (18 måneder for kyr av bevaringsverdig rase), men som ikke er melkeku».

Dersom foretaket kun driver kjøttproduksjon er det ikke noe rasekrav. Der foretaket også driver kumelkproduksjon, fremgår det av jordbruksavtalen at kua må være av minst 50 prosent av kjøttferasene Hereford, Charolais, Aberdeen Angus, Limousin, Blonde d'Aquitaine, Highland

Cattle, Dexter, Piemontese, Galloway, Salers eller Wagyu. Det samme gjelder Kjøtt-Simmental, såfremt far er renraset Kjøtt-Simmental.

3.5 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon

Formålet med tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen skjer i form av økologisk produksjon.

Forskriften § 3 tredje ledd bokstav a har bestemmelser om tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Foretaket må, i tillegg til de øvrige vilkårene, drive husdyrproduksjon i samsvar med økologiforskriften (med forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr). Denne forskriften forvaltes av Mattilsynet ved Debio.

For at foretaket skal oppfylle vilkårene for tilskudd for økologisk husdyrproduksjon, må produksjonen være inspisert av Debio og produksjonen må være godkjent som «under omlegging til økologisk drift» (karens) eller «lagt om til økologisk drift» (økologisk) inneværende år.

3.6 Tilskudd for dyr på beite

Tilskuddene for dyr på beite og dyr på utmarksbeite skal stimulere til økt beiting. Ordningen skal bidra til pleie av kulturlandskapet, samt å oppnå en god utnyttelse av av utmarksressursene.

Tilskudd for beite på innmark gis for det antall dyr foretaket har disponert og som har oppfylt beitetidskravene, samt de øvrige kravene for beitetilskudd. Foretaket må altså ha disponert dyrene i de ukene de har beitet. Det er ikke et krav at foretaket disponerer dyrene 1. oktober for å få beitetilskudd. Utmarksbeitetilskudd gis for antall sau og lam som er sluppet på utmarksbeite og antall sau og lam som er sanket fra utmarksbeite etter å ha vært på utmarksbeite i minst 5 uker. Tilskuddet utmåles på grunnlag av et veid gjennomsnitt av antall dyr sluppet og antall dyr sanket. Dyr sluppet teller 70 % og dyr sanket teller 30 %.

I Jordbruksavtalen 2016-2017 kapittel 7.6 fremgår det at antall uker beiting beregnes ut fra antall uker hvor hoveddelen av det daglige grovfôrintaket til dyret skjer ved beiting av utmark eller innmark med tilfredsstillende beitemuligheter. Kun en mindre andel av grovfôrintaket kan være grovfôr som er tilført utenfra eller slått på stedet. For utmarksbeite må hoveddelen av det daglige grovfôrintaket skje ved beiting i utmark.

For å kunne motta beitetilskudd må foretaket disponere dyrene i perioden de er på beite. For sports- og hobbyhester er det imidlertid tilstrekkelig at foretaket disponerer innmarka som beites av hestene, for å regnes som å disponere hestene. Det er imidlertid et vilkår at det er skriftlig avtalt at hestene skal beite på innmarka. Dette fremgår av Jordbruksavtalen.

3.7 Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser

Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser har som formål å støtte foretak med husdyr av disse rasene, sikre økt bruk og vern av landbrukets genetiske ressurser samt øke populasjonen.

Bevaringsverdige raser av storfe: Etter bestemmelsen § 3 fjerde ledd bokstav a gis det tilskudd for storferaser som er definert i jordbruksavtalen som bevaringsverdige. Det gis tilskudd for melkeku eller ammeku som har kalvet i løpet av de siste 18 måneder og inntil 2 okser av samme rase per

foretak som er 12 måneder eller eldre på telledato. Det er individer som på telledato er registrert i Kuregisteret ved Norsk Genressurssenter som kan gi grunnlag for et slikt tilskudd.

Bevaringsverdige raser av sau: Forskriftens § 3 fjerde ledd bokstav b har bestemmelser om tilskudd for bevaringsverdige raser av sau. Det følger av forskriften at det kan gis tilskudd for sau som er registrert med låst rasekode i Sauekontrollen på telledato. Det følger av kapittel 7.2.3. i Jordbruksavtalen 2016-2017 at det gis tilskudd for sau født året før eller tidligere.

Bevaringsverdige raser av geit: Videre gis det etter forskriftens § 3 fjerde ledd bokstav c tilskudd for bevaringsverdige raser av geit registrert med låst rasekode i Ammegeitkontrollen. Det følger av jordbruksavtalens kapittel 7.5 at det gis tilskudd for geit som har kjeet og som ikke er melkegeit.

Det er de respektive raselagene for de bevaringsverdige saueraser og kystgeit som rasegodkjenner og registrerer rasegodkjente dyr med låst rasekode i Sauekontrollen og Ammegeitkontrollen.

Bevaringsverdige raser av hest: Etter § 3 fjerde ledd bokstav d gis det tilskudd for bevaringsverdige raser av hest såfremt individet på telledato er stambokført (rasegodkjent) og har fått utstedt hestepass. Det følger av jordbruksavtalen kapittel 7.5 at det gis tilskudd for unghest som er under tre år på telledato.

For § 3 fjerde ledd bokstav a-d stilles det som vilkår at individet er registrert i aktuelle register på telledato.

4 Tilskudd til jordbruksareal

I forskriften § 4 står det:

Det kan gis areal- og kulturlandskapstilskudd for fulldyrket og overflatedyrket jord samt innmarksbeite som foretaket disponerer og driver aktivt på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen.

Det kan gis ytterligere tilskudd for de arealene som drives økologisk i samsvar med produksjonskravene i forskrift 18. mars 2017 nr. 355 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det foretas inngrep som forringer kulturlandskapet. Dersom annet regelverk ikke er til hinder for det, kan kommunen likevel forhåndsgodkjenne inngrepet dersom det avhjelper betydelige driftsmessige ulemper.

Det kan ikke gis tilskudd dersom det ikke er etablert vegetasjonssoner mot vassdrag med årssikker vannføring. Vegetasjonssonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Sonen må være på minst 2 meter målt fra vassdragets normalvannstand, og kan ikke jordarbeides.

4.1 Generelt om tilskudd til jordbruksareal

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- areal- og kulturlandskapstilskudd
- arealtilskudd til økologisk landbruk, herunder omleggingstilskudd

Bestemmelsen regulerer videre to miljøkrav:

- et krav om at foretaket ikke skal foreta inngrep som forringer kulturlandskapet,
- og et krav om å etablere vegetasjonssone mot vassdrag.

Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift, og til å holde jordbruksareal i drift i samsvar med gjeldende landbrukspolitiske mål. Tilskuddet medvirker også til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner, og mellom distriktene.

4.2 Krav om å disponere omsøkt areal

Foretaket må disponere de omsøkte arealene for å kunne motta areal- og kulturlandskapstilskudd.

Å disponere arealet innebærer at foretaket selv må utføre eller administrere oppgaver som jordarbeiding, gjødsling, plantevern, gjerding, høsting/ beiting og annen skjøtsel av arealet, samt salg av planteprodukter eller foredling av planteprodukter gjennom husdyr. Ved salg av planteprodukter skal inntektene av salget være tilfalt foretaket som søker om produksjonstilskudd.

Kravet til å disponere arealene må sees i sammenheng med vilkåret om at foretaket må drive arealene aktivt. Hvem som utfører eller administrerer driften av arealene, knytter seg til «disponeringskravet». Mens hvordan oppgavene utføres, knytter seg til kravet om aktiv drift, se kapittel 4.4.

Nærmere om leieforhold

Dersom leietakeren søker tilskudd for det leide arealet, innebærer det at leietakeren selv vil ha størst interesse i å kunne godtgjøre leieforholdet, gjennom for eksempel en skriftlig leieavtale. Skriftlige avtaler er likevel ikke et krav for å oppfylle kravet om disponering. Dersom retten til å bruke arealet er omstridt, og det ikke foreligger en skriftlig avtale eller annen dokumentasjon, er det normalt eiendommens eier som også må regnes for å «disponere» arealet i tilskuddssammenheng.

Arealer som ikke gir arealtilskudd

Arealer som er omdisponert til produksjon av juletrær eller pyntegrønt, til skogplanteskoler, golfbaner eller campingplasser med videre er ikke tilskuddsberettiget og skal ikke føres opp i arealoversikten. Det skal heller ikke føres opp veigrunn og veikanter, det vil si arealstriper langs veiene som tilhører for eksempel Statens vegvesen, selv om arealene brukes til jordbruksproduksjon. Unntaket er hvis foretaket har inngått avtale med grunneier om leie/disponering av arealet, og det dyrkes tilskuddsberettigede vekster der.

4.3 Krav om at foretaket «driver aktivt»

I vilkåret om at arealene må drives aktivt ligger det bl.a. at det må være utført nødvendig jordarbeiding, som for eksempel såing, gjødsling og høsting av arealet. Hvor ofte dette må utføres vil avhenge av vekstgruppe. Ved produksjon av ettårige vekster, må foretaket utføre jordarbeiding, såing/planting og nødvendige tiltak gjennom vekstsesongen med sikte på å omsette avlingen etter vekstsesongen. Når det gjelder grovfôrvekster og andre flerårige planter, må nødvendig jordarbeiding, høsting eller avbeiting være utført innenfor normale intervaller.

Kravet innebærer at det må foregå en reell produksjon på arealene foretaket søker tilskudd for.

Kravet må sees i sammenheng med disponeringskravet. Dersom foretaket søker om tilskudd for et areal som i praksis drives av noen andre, vil dette være et brudd på bestemmelsen i § 4 første ledd.

Kravet om aktiv drift er en presisering av kravet om «vanlig jordbruksproduksjon», og disse må ses i sammenheng. Dersom enkeltskifter ikke drives i tråd med vanlig god agronomi, vil det kunne stride med kravet om å drive aktivt, men foretaket kan likevel totalt sett drive «vanlig jordbruksproduksjon». «Vanlig jordbruksproduksjon» retter seg mot foretakets produksjon innenfor én vekstgruppe, og er ikke ment å avskjære fra tilskudd til deler av produksjonen. Se nærmere om dette i kapittel 2.3

Kravet om aktiv drift kan avskjære enkeltskifter fra å være tilskuddsberettiget når disse ikke drives på en måte som oppfyller kravet til vanlig jordbruksproduksjon.

Eksempel: Dersom hele produksjonen drives for ekstensivt, skal det vurderes om vilkåret om vanlig jordbruksproduksjon er oppfylt. Hvis deler av produksjonen drives for ekstensivt, kan denne delen av produksjonen vurderes å ikke oppfylle vilkåret om aktiv drift. Foretaket får ikke areal- og kulturlandskapstilskudd for de arealene dette gjelder, og kommunen må også vurdere om det er inngitt feilopplysninger jf. § 12.

4.4 Grovførsalg

Det følger av jordbruksavtalen at grovfôr for salg må være gjort lagringsdyktig, noe som betyr at foretaket ikke kan selge fôret «på rot». Det er videre et krav om at fôret må selges til markedspris.

Ved brudd på disse kravene skal salget av grovfôr regnes som bortleie av det vedkommende jordbruksareal. Det er unntak for gras til brikettering.

Dersom foretaket, på grunn av flom eller andre forhold utenfor foretakets kontroll, var forhindret fra å høste vanlig avling av omsettelig kvalitet foregående år, kan kommunen fastsette maksimalt tilskuddsberettiget areal fra grovførsalg for foretaket uten at det er solgt grovfôr. Kommunen må foreta en skjønnsmessig helhetsvurdering i slike saker.

4.5 Oppstart og utvidelse av grovfôrbasert husdyr-/grovfôrproduksjon for salg

Ved oppstart av grovfôrbasert husdyrproduksjon med kjøp av dyr etter registreringsdato, kan kommunen ta hensyn til dette ved fastsetting av foretakets tilskuddsberettigede grovfôrareal. Kommunen fastsetter skjønnsmessig det faktiske arealbehovet.

Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om antall innkjøpte dyr. Foretaket må kunne dokumentere innkjøp av dyr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, hvor dette er nødvendig.

Søkere som starter opp eller utvider grovfôrproduksjon for salg, kan få lagt til grunn grovførsalg i perioden 1. juli - 31. mars for beregning av tilskudd. Foretaket må i slike tilfeller så snart som mulig informere kommunen om mengde solgt grovfôr. Foretaket må kunne dokumentere mengde solgt grovfôr dersom kommunen ber om det. Kommunen må sette individuelle frister for å levere dokumentasjon, hvor dette er nødvendig.

4.6 Tilskudd til økologisk landbruk

Formålet med arealtilskudd til økologisk landbruk er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen skjer i form av økologisk produksjon.

For å motta tilskudd til økologisk landbruk må foretaket oppfylle alle øvrige vilkår som gjelder for å motta produksjonstilskudd. I tillegg må foretaket være tilknyttet Debios kontrollordning. Produksjonen må være sertifisert etter forskrift 4. oktober 2005 nr. 1103 om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler (kalt økologiforskriften), og være klassifisert som «karens» (under omlegging) eller «økologisk». Produksjonen må være godkjent av Debio før tilskudd til økologisk produksjon kan utbetales.

□ *Krav til økologisk produksjon etter omlegging*

Tidligere ble det gitt omleggingstilskudd som et årlig tilskudd for arealer som var under omlegging til økologisk landbruk. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014. Denne endringen har ikke konsekvenser for arealer som allerede var under omlegging i 2013. Det er derfor et krav at arealer det ble utbetalt omleggingstilskudd for på grunnlag av søknadsomgangen i august 2013 og tidligere, må drives økologisk minst 3 år etter omlegging. For foretak som har mottatt omleggingstilskudd gjelder dette kravet fortsatt.

Eksempel: Foretak som har lagt om grovfôr- og kornareal (ettårige vekster), har først 2 års omleggingstid, og må deretter drive 3 år som økologisk for å oppfylle kravet. Ved brudd på kravet skal i utgangspunktet kommunen kreve hele omleggingstilskuddet tilbakebetalt. Der et avbrudd skyldes forhold som ligger helt utenfor søkers kontroll, kan kommunen vurdere om det er rimelig å kreve alt tilbakebetalt.

Det er det foretaket som har mottatt omleggingstilskudd, som er ansvarlig for å oppfylle kravet om 3 års økologisk drift. Ved brudd på dette kravet skal samme foretak ilegges et eventuelt krav om tilbakebetaling. I praksis kan andre foretak, enn det som har mottatt omleggingstilskuddet, disponere de økologiske arealene i deler av perioden. Det er likevel foretaket som har mottatt omleggingstilskuddet som er ansvarlig for at arealene drives økologisk i minimum 3 år etter omlegging.

4.7 Miljøkravene – inngrep i kulturlandskapet og krav til vegetasjonssone

Miljøkravene er absolutte vilkår for å være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd. Formålet med miljøkravene er å bidra til en mer miljøvennlig jordbruksproduksjon ved å ivareta miljøverdier i landbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

○ *Inngrep som forringer kulturlandskapet*

I begrepet «forringer kulturlandskapet» ligger tiltak som griper inn i og forandrer det særegne jordbrukslandskapet. Med kulturlandskapet menes både landskapsbildet, mangfoldet i naturen og kulturhistoriske verdier.

Eksempler på inngrep kan være:

- oppdyrking av skogbryn, kantsoner og andre restarealer mot innmark,
- fjerning av åkerholmer, steingjerder og gamle rydningsrøyser,
- oppdyrking eller fjerning av ferdselsårer,
- tiltak i utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven som ikke er i tråd med godkjent tiltaksplan,
- planering av jordbruksarealer under 1 daa,

- kanalisering og lukking av elver, bekker og grøfter,
- sprøyting av kantvegetasjon og åkerholmer, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av kulturlandskapet.

Normal skjøtsel av eiendommen regnes ikke som et inngrep som forringer kulturlandskapet. Normal skjøtsel kan blant annet være; regelmessig bunn- og siderensking av elver, bekker og grøfter, - skjøtsel av trær og busker (hogst, tynning, skjæring med videre), - og tiltak for nødvendig kryssing med redskap.

En rekke regelverk regulerer inngrep i kulturlandskapet. For eksempel har både vannressursloven, plan- og bygningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven og forurensningsloven bestemmelser som begrenser adgangen til å gjøre slike inngrep.

Når det gjelder inngrep i kulturlandskapet som **ikke** er regulert av **annet regelverk**, står søker i utgangspunktet fritt til å gjøre det man ønsker med arealene, men ikke uten at dette vil få konsekvenser for areal- og kulturlandskapstilskuddet hvis foretaket søker om produksjonstilskudd.

Kommunen kan forhåndsgodkjenne slike inngrep **når annet regelverk ikke er til hinder for det**, og dersom det aktuelle inngrepet avhjelper betydelige driftsmessige ulemper for foretaket. I begrepet «betydelig driftsmessig ulempe» ligger det at ulempen for jordbruksforetaket må være av en kvalifisert art. Kommunen må derfor foreta en konkret vurdering av om fordelene for foretaket er så stor at det allmenne hensynet til kulturlandskapet må vike. Kommunens vedtak om inngrep i kulturlandskap kan påklages til fylkesmannen. Denne bestemmelsen gir ikke kommunen noen mulighet til å godkjenne inngrep som går utover deres myndighet.

Eksempel: Det er søknadspliktig etter forurensningsloven å planere et jordbruksareal på over 1 daa, mens planering av areal på under 1 daa vil måtte forhåndsgodkjennes av kommunen dersom foretaket skal ha rett på areal- og kulturlandskapstilskudd.

Det er foretaket som disponerer arealene, enten som eier eller leier, og søker om tilskudd, som er ansvarlig for at det ikke foretas inngrep i kulturlandskapet, som igjen kan føre til bortfall av areal- og kulturlandskapstilskudd. Foretaket oppfyller likevel vilkårene der andre, som foretaket ikke er ansvarlig for, gjennomfører inngrepet i kulturlandskapet. Regelverket kan ikke omgås ved at foretaket eksempelvis leier inn andre til å foreta inngrepet. I slike tilfeller vil foretaket stå ansvarlig for inngrepet og dermed ikke oppfylle vilkårene for å motta areal- og kulturlandskapstilskudd.

Ved brudd på bestemmelsen bortfaller det totale areal- og kulturlandskapstilskudd. Det kan ikke unntas enkelte arealer fra søknaden med den hensikt at inngrep i arealet ikke skal få konsekvenser for areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Tilskuddet bortfaller for det aktuelle søknadsåret da inngrepet i kulturlandskapet ble foretatt.

○ *Vegetasjonssone mot vassdrag*

I områder med åkerdrift og årlig jordarbeiding er det nødvendig å begrense jord- og næringsstofftap til vassdragene. Krav om kantsoner til vassdrag er også berørt i annet regelverk. Derfor er det oppstilt et absolutt vilkår om at foretak med jordbruksarealer mot vassdrag skal ha en vegetasjonssone på minst to meter, og at denne sonen skal være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning, for at foretaket skal være berettiget areal- og kulturlandskapstilskudd.

Kravet til vegetasjonssonen er nå presisert slik at sonen må være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Der en sone på to meter ikke motvirker

avrenning i tilstrekkelig grad ved normal vannføring, er ikke vilkåret oppfylt. Det er kommunen som må vurdere om vegetasjonssonen er tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning etter et jordbruksfaglig skjønn.

Kravet om vegetasjonssone hindrer ikke at vegetasjonsbeltet kan høstes eller beites, men det skal ikke forekomme jordarbeiding i sonen. I tillegg skal vegetasjonssonen ikke sprøytes, jf. plantevernmiddeforskriften § 18, med mindre dette er et ledd i skjøtselen av sonen, og er godkjent av Mattilsynet.

5 Tilskudd til grønt- og potetproduksjon

I forskriften § 5 står det:

Det kan gis distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker og salat på friland.

Det kan gis distriktstilskudd for matpotet dyrket i Nord-Norge.

For å motta tilskudd må foretaket disponere arealet produksjonen har foregått på, og varene må leveres til godkjent omsetningsledd. Det gis ikke tilskudd for vare som kasseres.

5.1 Generelt om tilskudd til grønt- og potetproduksjon

Bestemmelsen omhandler følgende tilskuddsordninger:

- Distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt salat på friland.
- Distriktstilskudd for matpotetproduksjon i Nord-Norge.

Formålet med tilskuddet er å bedre inntekten for yrkesprodusentene innen grøntsektoren og sikre en geografisk spredt produksjon. Tilskuddet skal stimulere til kvalitetsproduksjon og ordnede omsetningsforhold.

5.2 Foretaket må disponere arealet produksjonen har foregått på, og varene må ikke være kassert

For at foretaket skal være tilskuddsberettiget etter bestemmelsen, må foretaket disponere det arealet produksjonen har foregått på. For en redegjørelse av disponeringskravet for arealer se kapittel 4.2. Det gis ikke tilskudd til «vare som kasseres», dvs. vare som kastes og som ikke benyttes til konsum- eller i videreforedling. Produkter som går til dyrefôr og frasorterte poteter som omsettes gjennom avrensordningen regnes i denne sammenheng som kassert.

5.3 Varene må leveres til godkjent omsetningsledd

Grunnlaget for tilskudd er produkter som er levert til godkjent omsetningsledd. Godkjent omsetningsledd defineres i denne sammenheng som fruktlager, grossister og konserverindustri godkjent av Landbruksdirektoratet og godkjente foretak i markedsordningen for poteter. Oversikt over godkjente omsetningsledd finner du på <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/produksjon-og-marked/frukt-og-gront/tilskudd#godkjente-omsetningsledd>.

Ordningen distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt salat på friland omfatter også tilskudd for epler og pærer til press. Tilskuddet kan gis for frukt som er presset på søkers eget presseri eller som er levert til annet omsetningsledd for pressing. Merk at også søkers eget presseri må være godkjent som omsetningsledd for at slikt tilskudd skal kunne gis.

6 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

I forskriften § 6 står det:

Det kan gis tilskudd til avløsning ved ferie og fritid på grunnlag av det dyretallet foretaket disponerte på det tidspunkt eller i den perioden som fremgår av jordbruksavtalen. Tilskuddet kan ikke overstige foretakets faktiske utgifter til avløsning.

Som avløsning regnes ikke arbeid utført av person som

- a) har næringsinntekt fra foretaket,*
- b) er ektefelle eller samboer til en som har næringsinntekt fra foretaket, eller*
- c) er under 15 år.*

Tilskudd etter denne paragrafen kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner.

6.1 Generelt om tilskudd til avløsning

Det er tre grunnkriterier som må være oppfylt for at et foretak skal være berettiget avløsertilskudd:

- Foretaket må ha disponert dyr på en av telledatoene, eller ha slakta dyr i søknadsåret.
- Foretaket må ha hatt faktiske utgifter til avløsning i søknadsåret.
- Avløsertjenesten må være knyttet til foretakets husdyrdrift.

Disse kriteriene er generelle, og gjelder uavhengig av om avløsertjenesten er kjøpt fra avløserlag, fra et annet foretak, eller om avløseren er ansatt i foretaket.

6.2 Grunnlag og periode fastsatt av jordbruksoppgjøret

Gjennomsnittet av det dyretallet foretaket disponerer på de to telledatoene vil gi grunnlag for hvor stort avløsertilskudd det er mulig for foretaket å oppnå. Innen 15. mai må foretaket registrere i søknaden antallet dyr det disponerte på telledato 1. mai. Tilsvarende må foretaket innen 15. oktober registrere i søknaden antallet dyr det disponerte på telledato 1. oktober. Foretakets maksimale avløsertilskudd blir beregnet ved at gjennomsnittet av dyretallet på de to telledatoene multipliseres med tilskuddsgrunnlagssatsen som gjelder for den enkelte dyregruppen. Foretaket må ha et beregnet maksimalt avløsertilskudd på minst 5000 kroner for å være berettiget avløsertilskudd. Jordbruksavtalen har en bestemmelse om maksimalt avløsertilskudd, som begrenser hvor stort tilskudd til avløsning det er mulig å få.

Foretaket må søke om å få refundert utgifter til avløsning innen søknadsfristen 15. oktober. Utgiftene til avløsning må være påløpt i søknadsåret. At utgiften er påløpt innebærer at det er utført en tjeneste man har forpliktet seg til å betale. Foretaket skal føre inn avløserutgifter som har påløpt før søknadsfristen i søknaden den 15. oktober. Foretak som på søknadstidspunktet ikke allerede har hatt utgifter tilsvarende sitt maksimale grunnlag for refusjon av avløsningsutgifter, kan etterregistrere utgifter frem til 10. januar året etter avløserutgiftene er påløpt. Foretak som ikke har

hatt påløpte avløserutgifter innen 15. oktober, men som skal søke om tilskudd til avløsning for utgifter påløpt etter søknadsfristen, må krysse av for at det skal søke om tilskudd til avløsning ved ferie og fritid innen søknadsfristen den 15. oktober.

6.3 Faktiske utgifter til avløsning

Med «faktiske utgifter» menes i denne forskriften påløpte utgifter i søknadsåret som foretaket kan dokumentere. Dette innebærer at det kun er avløsning (arbeid) utført i søknadsåret som gir grunnlag for avløsertilskudd. Dersom selve utbetalingen/faktureringen for arbeidet først skjer året etter søknadsåret, må det komme klart frem av dokumentasjonen at arbeidet er utført i søknadsåret. Tilskuddet kan ikke overstige de faktiske utgiftene foretaket har hatt til avløsning.

Foretak som selv har arbeidsgiveransvar for avløseren kan få dekket lønnsutgifter. Avløsertilskuddet kan også brukes til å dekke utgifter til kjøp av avløsertjenester fra avløserlag, avløsering eller andre foretak.

Med «avløsning» menes de arbeidsoppgaver som det ikke er uvanlig at gårdbrukere selv utfører. Det skal legges et objektivt avløsningsbegrep til grunn. Det vil si at man ikke skal legge til grunn hvilket arbeid den enkelte bonde utfører, men arbeid som bønder flest utfører i husdyrdriften.

Avløsning er ikke avgrenset til tradisjonell fjøsavløsning, og omfatter blant annet også saueklipping, klauvskjæring, vedlikehold av driftsbygning i form av for eksempel maling eller snekkerarbeid, rundballepressing, jordarbeiding, spredning av husdyrgjødsel, gjerdehold, beiterydding, frakt av dyr til og fra beite mv. Det sentrale er om foretaket kan dokumentere at det har hatt utgifter til avløsning som er knyttet til husdyrholdet, og som i utgangspunktet er arbeid som det ikke er uvanlig at gårdbrukeren kunne ha utført selv. Tilskuddet kan dermed ikke dekke utgifter til tjenester som for eksempel dyrlege, regnskapsføring, rådgivning fra husdyrkontrollen, drektighetskontroll, husdyrkontroll, rørlegger eller elektriker. Det gis heller ikke tilskudd for utgifter som foretak har hatt til innleie av fjørfeplukkere, utover eventuelle utgifter til en avløser som utfører de oppgavene bonden selv ville ha utført om han eller hun hadde vært tilstede ved fjørfeplukkingen. Oppramsingen av hvilke tjenester som kan og ikke kan gi grunnlag for utbetaling av tilskudd er ikke uttømmende, men veiledende.

Begrepet avløsning omfatter bare selve tjenesten, og ikke varer som eventuelt blir benyttet. Det gis ikke tilskudd til leie av maskiner eller annet materiell som benyttes under utførelse av en tjeneste.

Det kreves ikke at foretakene legger ved dokumentasjon når de søker. Foretakene må kunne fremvise dokumentasjon på faktiske utgifter til avløser ved kontroll. Se nærmere omtale i saksbehandlerrundskrivet.

6.4 Krav til avløseren

Avløseren kan ikke ha næringsinntekt fra det foretaket han er avløser for, eller være ektefelle eller samboer til en som har næringsinntekt fra dette foretaket, jf. § 6 andre ledd bokstav a og b. Innehavers, eiers eller deleiers inntekter for arbeid utført i foretak organisert som enkeltpersonforetak (ENK) og ansvarlig selskap (ANS) regnes som næringsinntekt.³ Derfor kan det ikke utbetales tilskudd til avløsning ved ferie og fritid hvis avløsningen er utført av innehaver, eier eller deleier i et ENK eller ANS, inkludert selskap med delt ansvar (DA). Det samme gjelder

³ Dette gjelder også for KS (kommandittselskap), indre selskap, partrederi og sameie (som er registrert som et deltakerlignet selskap i Foretaksregisteret).

dersom avløsningen er utført av innehavers, eiers eller deleiers ektefelle eller samboer. Med samboer i denne forskriften menes to som lever sammen i et ekteskapslignende forhold.

Aksjeeiers inntekter for arbeid utført i foretak organisert som aksjeselskap (AS) regnes ikke som næringsinntekt. Dette innebærer at et AS kan få tilskudd til avløsning ved ferie og fritid for utgifter knyttet til avløserarbeid utført av aksjeeier i dette AS.

Avløseren må ha fylt 15 år når avløsningen skjer, jf. § 6 andre ledd bokstav c.

6.5 Avløsertilskudd kan ikke gis til skoler samt andre offentlige og private institusjoner

I forskriften § 6 tredje ledd fremgår det at avløsertilskudd ikke kan gis til skoler og andre offentlige og private institusjoner. Begrunnelsen for dette er at skoler og institusjoner ikke anses å ha samme behov for å leie avløser som det ordinære jordbruksforetaket, som har jordbruksproduksjon som sitt hovedformål. Hva som skal anses som en privat institusjon skal ikke avgjøres ut fra institusjonens foretaksform, men formålet med institusjonen. Eksempelvis vil avlsorganisasjoner ikke ha rett på avløsertilskudd.

7 Utmåling og driftsfellesskap

I forskriften § 7 står det:

§ 7. Utmåling

Tilskudd utmåles på basis av det dyretall og areal som hvert enkelt foretak disponerer og i samsvar med vilkår, satser, soner, definisjoner m.m. fastsatt i eller i medhold av jordbruksavtalen.

Foretak som reelt sett inngår i én felles virksomhet eller på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid og søker tilskudd til samme produksjon (driftsfellesskap), kan få beregnet tilskudd for det samlede dyretall og areal som disponeres innenfor driftsfellesskapet. Dersom foretakene uaktsomt eller forsettlig har unnlatt å opplyse om at de er i driftsfellesskap, skal tilskuddet avkortet.

Alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon etter annet ledd. Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon.

Selv om flere foretak inngår i et driftsfellesskap etter annet ledd, kan de likevel gis selvstendige tilskudd dersom foretakenes beregnede tilskudd ikke samlet overstiger hva de ville fått utmålt som én enhet.

Driftsfellesskap etter annet ledd skal alltid anses å foreligge dersom landbruksmyndighetene endelig har konstatert at det foreligger forhold som utløser konsesjonsplikt etter lov 16. januar 2004 nr. 5 om svine- og fjørfeproduksjon § 3.

7.1 Generelt om § 7

Hovedregelen for utmåling av tilskudd følger av bestemmelsens første ledd, hvor det vises til at hvert enkelt foretak får utmålt tilskudd basert på hva partene har kommet frem til gjennom

gjeldende jordbruksavtale. Jordbruksavtalens utmålingsregler blir ikke kommentert nærmere i dette rundskriv.

Andre til femte ledd oppstiller et unntak fra utmålingsregelen i første ledd for foretak i driftsfellesskap. For foretak som er i driftsfellesskap, slik det er beskrevet i andre ledd, skal utmålingen av tilskuddet gjøres samlet for den eller de produksjonene driftsfellesskapet gjelder.

Unntaket i andre til femte ledd kommer til anvendelse når det er to eller flere foretak som er i driftsfellesskap ved at de:

- reelt sett inngår i én felles virksomhet eller på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid og
- søker tilskudd til samme produksjon slik disse er definert i tredje ledd

Foretak som er i driftsfellesskap kan etter andre ledd få utmålt tilskudd samlet for den eller de produksjoner det gjelder. De må da opplyse om driftsfellesskapet i søknaden. Videre fremgår det av fjerde ledd at foretak som ikke oppnår en merutbetaling ved å søke separat, ikke trenger å oppgi at de er i driftsfellesskap.

En konsekvens av fjerde ledd er at det ikke skal reageres med avkorting etter andre ledd siste setning mot foretak i driftsfellesskap som ikke har opplyst om dette dersom ingen av foretakene har oppnådd en merutbetaling ved å unnlate å opplyse om driftsfellesskapet. Bestemmelsen om avkorting kommer heller ikke til anvendelse overfor foretak som har unnlatt å opplyse om driftsfellesskapet i aktsom god tro. Se mer om avkorting for feilopplysning om driftsfellesskap etter andre ledd siste setning i kapittel 7.6.

7.2 Bakgrunn for driftsfellesskapsregelen i andre ledd

Det er en målsetting i jordbruksavtalen å jevne ut inntektsmulighetene i jordbruket etter bruksstørrelse og geografisk beliggenhet. Noen tilskudd er derfor struktur- og distriktsdifferensiert. Utgangspunktet for denne differensieringen er å kompensere for skalalulempen (høyere kostnad per produsert enhet hos mindre foretak). Slik skal tilskuddsordningene blant annet bidra til lønnsomhet i ulik skala. I noen ordninger ligger det også et strukturelement i at det er satt et tak for hvor mye tilskudd hvert foretak kan motta.

Samarbeidsløsninger i jordbruket er ønskelig. Det er imidlertid et avgjørende hensyn i norsk landbrukspolitikk at flere foretak som reelt sett drives som én felles virksomhet, ikke har krav på samme satsnivå i tilskuddene som foretak som drives enkeltvis.

Formålet med å ha en egen utmålingsregel for foretak i driftsfellesskap er å ivareta strukturelementene som ligger i jordbruksavtalen. For å være berettiget den strukturkompensasjonen som ligger i tilskuddsordningene er det en forutsetning at foretakene drives adskilt og ikke reelt sett drives som én felles virksomhet. Bestemmelsen om driftsfellesskap skal på denne måten sikre at strukturdifferensieringen gis som tilsiktet, uavhengig av selskapsform og formell organisering.

7.3 Innholdet i driftsfellesskapsbegrepet

Det avgjørende i vurderingen av driftsfellesskap er om foretakene «reelt sett inngår i én felles virksomhet», jf. § 7 andre ledd. Foretakene vil i tilskuddssammenheng være «én felles virksomhet» der driften er så praktisk og/eller økonomisk sammenvevd at det vil stride mot formålet med

strukturen i tilskuddene å utmåle tilskudd som om det var to eller flere separate foretak, jf. en helhetsvurdering av momentene i kapittel 7.8.

I tilskuddssammenheng vil foretakene også anses for å være én «felles virksomhet» om de «på annen måte oppnår skalafordeler gjennom samarbeid», jf. § 7 andre ledd. Med «skalafordeler» menes lavere kostnad per produsert enhet. Flere av momentene som beskrives i oppstillingen i kapittel 7.8 vil kunne innebære skalafordeler for de involverte foretakene.

Jo mer integrert foretakene er, jo flere områder foretakene samarbeider på og jo større nytte foretakene har av samarbeidet, jo mer er det som taler for at det foreligger et driftsfellesskap.

7.4 Samme produksjon

Driftsfellesskapsvurderingen er kun aktuell for foretak som søker tilskudd til samme produksjon, jf. § 7 andre ledd. Vurderingen skal bare gjøres for den eller de produksjoner begge foretak søker tilskudd for, og konklusjonen kan være ulik for husdyrproduksjon og plantevekster eller ulike plantevekster.

Det fremgår av § 7 tredje ledd at alle typer husdyrproduksjoner anses som samme produksjon. At ulike husdyrraser teller som samme produksjon er et resultat av at husdyrtilskuddet og avløsertilskuddet har en maksavgrensning som gjelder husdyrholdet som helhet. Planteproduksjoner innenfor én vekstgruppe, slik disse til enhver tid er definert i medhold av jordbruksavtalen, anses å være samme produksjon, jf. samme bestemmelse. Det er kun nødvendig å vurdere driftsfellesskap for foretak som driver produksjoner med struktur i satsene, jf. formålet med bestemmelsen og adgangen til å få selvstendige tilskudd etter fjerde ledd.

Dersom foretakene søker tilskudd til flere produksjoner som kan gi mertilskudd, men bare er i driftsfellesskap i den ene, skal det utmåles selvstendig tilskudd til den produksjonen som drives adskilt, mens den produksjonen driftsfellesskapet gjelder skal utmåles som om de var en enhet.

7.5 Foretak som ikke henter ut mertilskudd

Foretak som ikke henter ut mertilskudd ved å søke separat og ikke opplyse om driftsfellesskapet, trenger ikke å opplyse om driftsfellesskapet i søknaden, jf. § 7 fjerde ledd. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt der foretakene kun driver arealbaserte produksjoner, så lenge det ikke er struktur differensiering i satsene. Det kan også være aktuelt dersom to husdyrforetak med ulike husdyrproduksjoner ikke kommer over maksavgrensningen, og bare det ene foretaket søker avløsertilskudd. I slike tilfeller er det heller ikke aktuelt å avkorte etter forskriftens § 7, jf. § 12.

7.6 Avkorting ved driftsfellesskap

En unnlattelse av å opplyse om et driftsfellesskap som kan eller har ført til en merutbetaling, er en feilopplysning som skal avkortes etter § 7 andre ledd siste setning jf. § 12. Forskjellen på avkorting etter § 7 jf. § 12, og avkorting etter § 12, er at det etter § 7, jf. § 12 alltid skal avkortes dersom vilkårene for avkorting er oppfylt. For en nærmere redegjørelse av reglene om avkorting, se kap. 12.

7.7 Vurdering av periode for driftsfellesskap

Om foretakene er i driftsfellesskap eller ikke, skal vurderes for søknadsåret som en helhet. Avkrysningen for søknaden i oktober vil være avgjørende for tilskuddsutmålingen til foretaket.

Vurderingen av om foretakene er i driftsfellesskap, kan endre seg fra år til år. Selv om det vurderes slik at foretakene driver adskilt for et søknadsår, kan samarbeidet med tiden bli så omfattende at foretakene i praksis drives som én enhet, eller motsatt.

Hvis kommunen på kontroll finner at det kontrollerte foretaket er i driftsfellesskap, må det gjøres en vurdering av om foretakene også har vært i driftsfellesskap ved tidligere søknader og tilskuddsutbetalinger. Kommer man til at et foretak skulle ha opplyst om driftsfellesskap i tidligere søknader, må det vurderes om det er grunnlag for å omgjøre tidligere vedtak om utbetalinger etter forvaltningsloven § 35, og eventuelt kreve tilbake feilutbetalt tilskudd etter forskrift om produksjonstilskudd § 13. Her må det gjøres en konkret vurdering fra sak til sak, der det avgjørende vil være hvor langt tilbake i tid det er bevismessig dekning for å konstatere at foretakene var i driftsfellesskap. Det vil imidlertid aldri være aktuelt å gå lengre enn 10 år tilbake i tid.

Noen driftsfellesskap kan opphøre med tiden, dersom foretakene blir mer selvstendige og drives klarere adskilt. Foretakene må selv vurdere om de fortsatt er i driftsfellesskap for senere års søknader. Er forvaltningen uenig i at driftsfellesskapet har opphørt, skal tilskuddet utmåles til driftsfellesskap og deretter avkortes.

7.8 Hvordan gå frem for å konstatere driftsfellesskap?

7.8.1 Oversikt over prosessen med å gjøre en driftsfellesskapsvurdering

I kapittel 7.8.2 til 7.8.4 gjennomgås forhold som kan være relevante for driftsfellesskapsvurderingen og hvordan disse kan brukes. De elementene som trekkes frem er basert på tolkning av ordlyden, formålet og forarbeider til bestemmelsen, samt praksis på området.

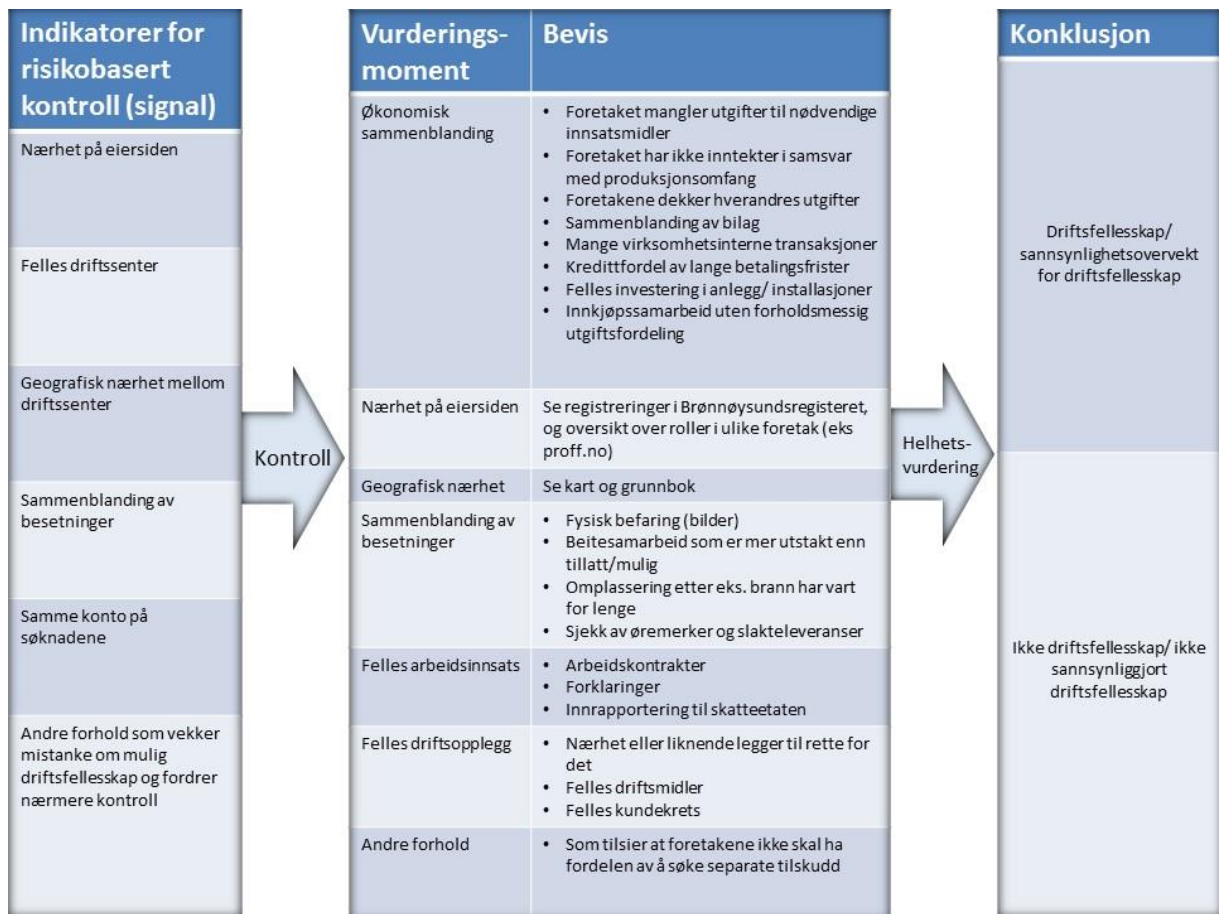
Figur 1 er et forsøk på å systematisere vurderingen, men fremstillingen er ikke uttømmende. Også andre forhold enn dem som er listet opp, vil kunne være relevant. Figur 1 illustrerer gangen i en driftsfellesskapssak, men er ikke uttømmende. Ofte starter saken med at forvaltningen observerer ytre faktorer (indikatorer) som gjør at foretak blir trukket ut til risikobasert kontroll. På kontrollen undersøkes de ulike vurderingsmomentene. På bakgrunn av alle funnene må det foretas en konkret helhetsvurdering av om det er sannsynlighetsovervekt for at foretakene inngår i et driftsfellesskap.

I det videre gjennomgås først

- 1) Den siste delen av figuren; helhetsvurderingen av de opplysninger som er kommet frem i saken og konklusjon ut fra beviskravet i forvaltningsretten i kapittel 7.8.2.

Deretter gjennomgås prosessen slik den ofte er fra starten med:

- 2) avdekking av varselplaner og utplukk til kontroll i kapittel 7.8.3, og
- 3) avdekking og vurdering av de faktiske forhold i saken, rundt driftsopplegg og økonomi i kapittel 7.8.4.

Figur 1: Fremstilling av hvordan gangen i en driftsfellesskapssak ofte fremstår.

7.8.2 Helhetsvurdering og konklusjon

Som gjennomgått under punkt 7.3 skal det både vurderes hvor mye foretakene har og gjør felles, og hvilke og hvor store fordeler foretakene har hatt av fellesskap og samarbeid. I hver sak må saksbehandler vurdere hvilke momenter som er relevante i den konkrete saken og hvor sikker man er på bevisene. Ulike momenter kan ha ulik vekt fra sak til sak. Hvor godt et forhold er dokumentert eller sannsynliggjort, kan også spille inn på hvor stor vekt man vil tillegge momentet i den enkelte sak. Forhold som taler mot driftsfellesskap skal også vurderes.

Når alle de relevante momenter i den enkelte sak er gjennomgått, skal saksbehandler til sist foreta en helhetsvurdering av bevisbildet; dokumentasjon, forklaringer og observasjoner rundt de relevante momenter i saken. I forvaltningssaker der ikke annet er bestemt, er beviskravet alminnelig sannsynlighetsovervekt. Når saken er så godt opplyst som mulig etter forvaltningsloven § 17, skal saksbehandler konkludere med den konklusjonen som er mest troverdig.

I søknadssaker som dette foreligger en omvendt bevisbyrde, jf. alminnelig forvaltningsrett. Foretakene må derfor så langt det er mulig legge frem bevis for at de har rett på tilskudd som omsøkt. Forvaltningen har likevel en selvstendig plikt til å opplyse saken.

7.8.3 Når bør kommunen vurdere driftsfellesskap?

Indikatorene er ytre tegn som kjennetegner mange av foretakene som er i driftsfellesskap. Indikatorene fordrer en nærmere kontroll dersom foretakene søker separate tilskudd til samme produksjon, og kan hente ut mertilskudd av det. Praksis har vist at foretak som faller inn under en

eller flere av de indikatorene som er opplistet i figuren overfor, sjeldnere driver adskilt. Disse indikatorene har det til felles at de er synlig gjennom ulike ytre observasjoner, før en formell foretaks kontroll har vært iverksatt:

- «Nærhet på eiersiden» omfatter både at én person har eierinteresser i flere foretak og at foretak eies av personer i nære relasjoner.
- «Felles driftssenter» eller «samme konto» vil kunne avdekkes ved gjennomgang av produksjonstilskuddssøknaden.
- «Geografisk nærhet mellom driftssenter» kan oppdages gjennom saksbehandlers lokalkunnskap eller ved å se på kart og i grunnbok, særlig aktuelt ved utskilte tomter og felles anlegg.
- «Sammenblanding av besetninger» vil kunne oppdages ved telling av dyr eller at man ser dyr fra ulike besetninger i samme innhegning.

Det vil også kunne forekomme andre forhold som forvaltningen har kjennskap til som nødvendigvis gjør kontroll. Kommunens lokalkunnskap vil kunne innebære at man vet om andre faktorer (for eksempel gjennom informasjon som er kjent i nærområdet eller gjennom medieomtale), som for en utenforstående ikke ville være observerbare uten en nærmere kontroll. Dette vil eksempelvis kunne gjelde felles arbeidsledelse og foretak som disponerer driftsbygninger, innhegninger og andre driftsmidler i fellesskap.

Observasjon av indikatorer fungerer som en varselampe, som kan markere at nærmere undersøkelser bør iverksettes. Den videre kontrollen vil avdekke om det foreligger et driftsfellesskap eller ikke. Indikatorene vil ikke alltid føre til konklusjon om driftsfellesskap. Samtidig er det også mulig å tenke seg at det er driftsfellesskap selv om man ikke har observert typiske indikatorer forut for selve kontrollen.

Ved mistanke om driftsfellesskap må det gjøres nærmere undersøkelser av driften og de økonomiske forholdene før det kan konstateres om det reelt sett foreligger driftsfellesskap mellom formelt sett selvstendige foretak. Observerte indikatorer som ga grunnlag for kontroll vil kunne inngå som momenter i driftsfellesskapsvurderingen, jf. kapittel 7.8.4.

7.8.4 Hvilke forhold bør undersøkes nærmere i driftsfellesskapsaker?

Den skjønnsmessige vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap er lik som etter tidligere forskrift og vurderingen skal fortsatt knyttes opp til «samme produksjon», slik dette begrepet er definert i tredje ledd og omtalt i kapittel 7.4. De sentrale momentene som skal vektlegges er derfor de samme som før.

I alle tilfeller må det foretas en samlet skjønnsmessig vurdering. Momentene kan ha ulik vekt, der noen alene vil kunne være tilstrekkelig for å konstatere driftsfellesskap. Momenter som er utslagsgivende i en sak, er ikke nødvendigvis til stede i en annen sak hvor det også blir konstatert driftsfellesskap. Denne listen er ikke uttømmende, men tar for seg noen av de mer vanlige og kontrollerbare sider ved driftsfellesskap. Alle indikatorene som førte til at foretakene ble utplukket til kontroll, vil også kunne komme inn som momenter i denne vurderingen.

Nærhet på eiersiden

Eierinteresser og roller i foretak kan kartlegges ved å undersøke Brønnøysundregistrene eller andre offentlig tilgjengelige register som for eksempel proff.no.

At *én person har eierinteresser i flere foretak*, vil ikke i seg selv være tilstrekkelig for å fastslå driftsfellesskap, men det vil ofte være et tegn på at foretakene reelt sett driver som én virksomhet.

Når en og samme person eier flere foretak alene er det i utgangspunktet liten sannsynlighet for at foretakene drives adskilt. Dersom foretakene driver med produksjoner som ligner hverandre driftsmessig, og på samme eiendom, er det en sterk indikasjon på driftsfellesskap. Det bør vurderes om produksjonens art gjør det mulig å oppnå skalafordeler gjennom felles utstyr, felles innkjøp/lagring av fôr, felles bruk av driftsbygninger og felles arbeidsinnsats og administrasjon. I tilfeller der slike faktorer samlet sett har gitt foretakene skalafordelene av et visst omfang, vil dette alene kunne være nok for å konstatere driftsfellesskap. I vurderingen av om det er driftsfellesskap mellom foretak med felles eierinteresser, må *eierens involvering i driften*, og *størrelsen på eierandelen* vurderes.

I de tilfeller man står overfor situasjoner hvor *én person reelt sett er den som driver flere foretak*, for eksempel en samdrift og et enkeltpersonforetak, vil dette kunne være nok til å konstatere driftsfellesskap mellom foretakene. Dersom foretakene i tillegg drives i umiddelbar nærhet av hverandre, vil det normalt være nok til å konstatere driftsfellesskap mellom foretakene, og det vil sjelden være behov for dyptgående regnskapsanalyser for å kunne konstatere driftsfellesskap. Om denne personen i realiteten driver foretakene alene, innebærer det at det er sannsynlig at foretakene drives som en felles virksomhet. Det er også grunn til å anta at denne sannsynligheten øker jo større eierandeler vedkommende har. En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak han har eierinteresser i, men hvor det likevel ikke er grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dette kan gjelde der det er stor geografisk avstand mellom foretakenes driftssenter, her vil det være mer naturlig å legge til grunn at foretakene drives adskilt og at det ikke er mulig å hente ut skalafordeler.

Dersom eierandelen i et av foretakene fremstår som en ren formalitet, for eksempel når melkekvoten til et foretak er bortleid, og dette leieforholdet er formalisert som en eierandel i et fellesforetak (typisk mellom 0,1 og 1 prosent eierandel i selskapet), vil heller ikke eierforholdet i seg selv kunne benyttes til å påvise driftsfellesskap. Forvaltningen må imidlertid kunne kreve at søkerne i slike tilfeller godtgjør at foretakene drives adskilt. Dette kan de gjøre ved å vise at det ikke er sammenfallende driftsopplegg, for eksempel på grunn av ulike typer husdyrproduksjoner eller stor geografisk avstand mellom foretakene. Det vil også kunne være relevant å se på om godtgjørelsen fra fellesforetaket for bruken av kvoten i realiteten kan sidestilles med et ordinært kvoteleieforhold.

Mange av de samme vurderingene som beskrevet over gjør seg også gjeldende der foretak eies av personer i *nære relasjoner*. Med nære relasjoner menes for eksempel der de involverte foretakene eies av ektefeller/samboere, søsken eller barn og foreldre. Slike foretak vil kunne oppnå skalafordeler ved for eksempel felles utstyr, felles innkjøp og lagring av fôr, felles bruk av driftsbygninger og ikke minst ved at eierne i utstrakt grad hjelper hverandre med arbeidet. Fordelene kan være av både økonomisk og praktisk art. Ved nærhet på eiersiden er det derfor viktig å undersøke både driftsopplegg og økonomi nærmere. Det samme kan være tilfelle der det ikke er relasjoner mellom eierne, men mellom personer med roller i foretakene. Rollene kan si noe om hvem som faktisk driver foretakene, og det må vurderes hvilke fordeler som kan oppstå ved felles driftsledelse.

Dersom én person har eierinteresser i flere foretak eller foretakene drives av nære familie-medlemmer, forutsetter dette at foretakene godtgjør at de driver adskilt for at det skal kunne gis selvstendige tilskudd. I vurderingen av om foretakene drives adskilt kan det være av betydning hvordan produksjonene ble drevet tidligere. I et tilfelle der like eller lignende husdyrproduksjoner som tidligere har vært drevet av ett foretak, blir omorganisert i to eller flere foretak med felles eierinteresser eller som er drevet av personer i nære relasjoner, kan det indikere at omorganiseringen kun er av formell art og at foretakene reelt sett fortsatt drives som én felles

virksomhet. Særlig gjelder dette der produksjonene er lokalisert på samme sted som tidligere, og i geografisk nærhet med hverandre. Hva som fremstår som hovedmotivet for å dele opp en virksomhet, vil følgelig være relevant i driftsfellesskapsvurderingen. Dersom oppsplittingen fremstår uten driftsmessig egenverdi, men kun medfører økt tilskudd, vil det være et klart tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Hvis ektefellene/samboerne hadde hver sine produksjoner på forskjellige eiendommer før de ble gift/samboere, vil dette derimot kunne være et tegn på at foretakene faktisk drives adskilt, også etter at ekteskapet/samboerskapet er inngått.

Geografisk nærhet og sammenblanding av besetninger

Der flere foretak opererer med **felles driftsbygning/innhegninger** eller har **driftsbygninger i umiddelbar nærhet** av hverandre, på samme eller ulike landbrukseiendommer (herunder utskilt tomt), vil dette også være en sterk indikator for at produksjonene ikke drives adskilt. Momentet er særlig sterkt der de to produksjonsenhetene i praksis fremstår som et anlegg. Geografisk nærhet mellom produksjonene fordrer også nærmere undersøkelse av administrasjon, arbeidsinnsats, besetninger og utstyr.

Sammenblanding av flere besetninger er et moment som taler sterkt for driftsfellesskap, og det klare utgangspunktet er at dette er nok til å konstatere driftsfellesskap. Både nærhet mellom like produksjoner og faktisk sammenblanding av besetninger innebærer at det er svært sannsynlig at de involverte foretakene henter ut skalafordeler ved at arbeidsoppgaver som melking, stell og føring utføres gjennom felles arbeidsinnsats, og at foretakene har et felles driftsopplegg. I slike situasjoner skal det mye til før foretakene kan klare å bevise at produksjonene drives adskilt.

Selv om besetningene går samlet, kan det foreligge særegne forhold som tilsier at det likevel ikke kan konkluderes med at det foreligger driftsfellesskap mellom de involverte foretakene. Beitesamarbeid innenfor en avgrenset beiteperiode vil være et typisk eksempel på dette. Det forutsettes imidlertid at beitesamarbeidet avgrenses til den perioden det er reelle beitemuligheter, eller til den perioden som fylkesmannen nærmere har fastsatt. Dersom foretakene ikke drives adskilt utenom beiteperioden eller ikke har noen melkeproduksjon før og etter beitesamarbeidet, er dette klare tegn på at det foreligger driftsfellesskap.

Andre eksempler på særegne forhold kan være midlertidig omplassering av besetning som følge av brann i driftsbygning, akutt sykdom eller dyrehelsemessige forhold. I alle disse tilfellene må det gjøres en konkret vurdering av om man i realiteten står overfor et driftsfellesskap. Det er derfor viktig å undersøke om det foreligger relevante begrunnelser for at man har vært nødt til å plassere besetningene samlet, og hvor lenge dette er/har vært eneste alternativet.

På kontroll skal det undersøkes om dyrene tilhører det foretaket som disponerer dem/har søkt tilskudd for dem. Dersom det er **vanskelig å fastslå hvem som disponerer dyrene**, vil det være grunnlag for å konkludere med at foretakene er i driftsfellesskap. Dersom dyra ikke er riktig merket med merkene til det foretaket som søker tilskudd for dem, men med merkene til et annet foretak i samarbeidet, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg.

Som vist til under punktet «Økonomisk sammenblanding» under, kan også gjennomgang av regnskapene bidra til å sannsynliggjøre om besetningene og drifta er sammenblandet eller ikke.

Felles ledelse og arbeidsinnsats

Graden av **felles driftsledelse** og/eller **felles arbeidsinnsats** (at innehaverne utfører arbeid for hverandre eller at en av innehaverne gjør mesteparten av jobben for begge foretakene) kan være

sentrale momenter i vurderingen, da dette kan gi skalafordeler ved spart tid gjennom for eksempel samordning av oppgaver. Det må vurderes hvem som reelt sett driver foretakene. Hvem som står som daglig leder for foretakene i Brønnøysundregisteret og hva partene forklarer, kan gi veiledning. Hvem som har vært i kontakt med kunder og leverandører, og hvem som har skrevet under på kontrakter og bilag, kan også si noe om hvem som faktisk driver foretakene eller om det foreligger felles arbeidsinnsats. Der det er mulig å finne holdepunkter for hvilke fordeler foretak kan ha hatt av felles administrasjon eller drift, skal disse vurderes. Momentet får mer vekt der produksjoner ligger geografisk nært hverandre og/eller likner på hverandre.

Ved vurderingen av omfanget av felles arbeidsinnsats mellom foretakene, vil det i tillegg til foretakenes beskrivelse av arbeidsfordeling, kunne være relevant å se på *arbeidssituasjonen til de involverte innehaverne* og om denne lar seg forene med omfanget av arbeidsinnsats som kreves i den aktuelle produksjonen. Dersom arbeidsmengden knyttet til produksjonen ikke er forenlig med annet arbeid, må det undersøkes om foretaket har utgifter til innleid arbeidskraft. Det kan i den forbindelse bli nødvendig å se på eventuelle arbeidskontrakter, og innrapportering til skatteetaten.

En kan likevel tenke seg situasjoner der en person alene driver flere foretak, men at disse ligger så langt fra hverandre at det ikke er grunnlag for tillegge momentet om felles arbeidsinnsats særlig vekt. Her vil ulempene med den geografiske avstanden kunne oppveie eventuelle skalafordeler.

Felles driftsopplegg eller driftsmidler

Dersom det avdekkes at flere foretak har et *felles driftsopplegg* eller *er avhengige av hverandres driftsapparat*, vil dette klart peke i retning av at foretakene er i driftsfellesskap. Hvordan driften er organisert må derfor undersøkes, beskrives og vurderes i alle driftsfellesskapsaker. Vurderingen av driftsopplegget kan basere seg direkte på partenes beskrivelse og på tolkninger av regnskap og andre dokumenter. Hvis melkeprodusenter samarbeider, og det er leveransekurven for alle foretakene i samarbeidet som gir en normal leveranseprofil for en besetning, er dette et moment som peker i retning av felles driftsopplegg. Avvikende leveransekurve kan indikere at dyrene flyttes mellom besetninger etter hvem som har full/ledig kvote. I griseproduksjon vil et felles driftsopplegg være at grisingen foregår i ett fjøs mens parring foregår i et annet. Foretakene vil da regnes som en enhet i tilskuddssammenheng. Om utviklingen i de enkelte foretakenes dyretall er unaturlig, kan det tyde på et felles driftsopplegg med andre foretak.

I punktet «Økonomisk sammenblanding» under, redegjøres det for måter å gjennomgå regnskapene med tanke på å avdekke felles driftsopplegg.

Også *felles driftsmidler, utstyr eller anlegg* vil være et tegn på at foretakene har et felles driftsopplegg. Som vist til ovenfor vil foretakene som disponerer driftsbygninger/innhegninger i fellesskap, henter ut betydelige skalafordeler gjennom at for eksempel melking, stell/fôring og gjødselhåndtering utføres gjennom felles arbeidsinnsats. I slike tilfeller skal det mye til før foretakene kan klare å godtgjøre at produksjonene drives adskilt. For husdyrproduksjoner vil felles utstyr kunne være felles melkestall, felles foringsautomat, felles førvogn, felles eggsorteringsmaskin, felles utgjødslingsanlegg med mer.

Økonomisk sammenblanding

Dersom det kan påvises økonomisk sammenblanding mellom ulike foretak, tilsier dette at det foreligger driftsfellesskap. Særlig gjelder dette der det avdekkes at *driftskostnader i realiteten dekkes i fellesskap*. I slike tilfeller kan man vanskelig tenke seg at det ikke foreligger et driftsfellesskap. Typisk vil dette gjelde både i tilfeller der det fremstår som tilfeldig på hvilket foretak ulike transaksjoner er regnskapsført, og i tilfeller der foretak helt eller delvis mangler inntektsposter eller utgifter knyttet til sentrale innsatsfaktorer som man kan forvente å ha i et

foretak som driver den aktuelle produksjonstypen. Et annet eksempel kan være at driftskostnader i en produksjon utgiftsføres i et foretak, mens inntektene føres i et annet.

At *foretakenes regnskaper fremstår som mangelfulle*, kan bidra til å svekke troverdigheten til at de kan være drevet selvstendig. Hyppige forekomster av «*virksomhetsinterne*» *transaksjoner* mellom foretakene, eller at man har omsatt sine jordbruksprodukter til en liten og sammenfallende kundekrets vil kunne tilsi at det foreligger et driftsfellesskap. Der det ikke foreligger avtaler for lån eller kjøp mellom foretakene, og det ikke er fastsatt betalingsfrister eller renteberegning etter vanlig praksis mellom selvstendige foretak, kan dette tale for at økonomien i stor grad er felles og at foretakene kan ha hatt kredittfordeler av økonomisk samarbeid. Regnskapene kan også avsløre om foretakene har fått fordeler i form av *rabatter* eller liknede ved frakt til og fra gårdene.

Andre økonomiske forhold det kan være relevant å vurdere i en driftsfellesskapsvurdering er *leiepriser og oppgjør for innleide tjenester*, både mellom foretakene som samarbeider, og mellom foretakene og felles leverandører eller tjenesteytere. Foretak som underpriser tjenester eller varer for hverandre, eller har uvanlig gode betalingsvilkår, har ofte et nært samarbeid som et eller flere av foretakene kan ha fordeler av. Det bør også vurderes om foretakene har *investering i felles anlegg eller andre faste installasjoner, felles finansiering* (for eksempel lån med samme sikkerhet) og *felles forsikring*. Her vil de involverte foretakene kunne ha oppnådd betydelige skalafordeler.

Også *andre former for sammenblanding* kan det finnes spor av ved en gjennomgang av regnskapene. Dersom foretakene leverer slakt kun på ett av foretakenes produsentnummer, taler dette for at foretakene i realiteten er én integrert enhet. Dette kan også undersøkes gjennom leveransedata fra slakteriene. Viser regnskapet manglende samsvar mellom fôrregnskap og dyretallet i foretakene, kan dette tale mot at de ikke drives selvstendig. Dersom et av foretakenes inntekter ikke står i samsvar med produksjonsomfanget vil også dette tale for at det foreligger driftsfellesskap. Andre funn som kan indikere at et foretak ikke drives selvstendig kan være manglende eller mangelfull dokumentasjon på kjøp og salg/slaktning av dyr, eller manglende økonomisk oppgjør for overdragelse av dyr mellom foretakene. Alle disse momentene kan sannsynliggjøre en sammenblanding av driften eller av besetningene.

Hvorvidt *kunder og leverandører oppfatter foretakene som en felles virksomhet* vil også kunne være relevant. Dette kan man avdekke gjennom uttalelser eller feilfaktureringer. Der det er hentet inn uttalelser fra aktører som mener foretakene drives separat, gir dette grunnlag for ytterligere undersøkelser av de faktiske forhold aktørene uttaler seg på bakgrunn av. Dersom kunder eller leverandører har forvekslet foretakene ved fakturering eller betaling, eller at faktura er ført i feil regnskap, vil innkjøpssamarbeid kunne være et tegn på at driften av foretakene er integrert eller at de reelt sett er en enhet. Innkjøpssamarbeid der kostnadene reelt sett fordeles mellom deltakerne vil derimot normalt ikke alene være tilstrekkelig til å konstatere driftsfellesskap. Om foretakene selv har blandet sammen bilag i regnskapene sine, kan også dette tilsi at foretakene ikke drives adskilt.

Dersom flere foretak som har søkt separate tilskudd til samme produksjon, har oppgitt *samme bankkontonummer* på søknaden, vil dette normalt bety at foretakene har felles økonomi.

7.9 Særlig om forholdet til regelverket for husdyrkonsesjon

Det vil alltid foreligge driftsfellesskap i tilfeller der landbruksmyndighetene har fattet endelig vedtak om brudd på § 3 i lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjon, jf. § 7 femte ledd.

Hensikten med denne regelen er å oppnå sammenheng mellom regelverkene, da denne vurderingen i realiteten omfatter de samme tilfellene. Bestemmelsen gjør i tillegg at utmålingsreglene for driftsfellesskap også gjelder for foretak som er konsesjonspliktige etter § 3 i svine- og fjørfeproduksjonsloven, og som har felles eierinteresser eller driver på samme eiendom.

Konsesjonsplikt etter svine- og fjørfeproduksjonsloven § 3 foreligger både ved felles eierinteresser, felles økonomiske interesser (driftsfellesskap) eller ved at to separate foretak, som ikke er i driftsfellesskap, produserer på samme eiendom. I tillegg må disse produksjonene til sammen gå ut over grensene for konsesjonsfri drift i forskrift om svine- og fjørfeproduksjon § 1. Dersom dette er tilfelle skal det utmåles tilskudd som om foretakene er i driftsfellesskap.

Et endelig vedtak om konsesjonsplikt etter § 3 i svine- og fjørfeproduksjonsloven, vil ofte ikke foreligge før etter utbetaling til foretakene. Det må da utmåles tilskudd som om foretakene var en enhet, og det må vurderes om foretakenes tilskudd skal avkortes og om merutbetalingen og avkortingssummen skal kreves tilbake.

Det er fylkesmannen som er førsteinstans i saker etter husdyrkonsesjonsloven. Dersom det er fattet endelig vedtak om brudd på § 3 trenger ikke forvaltningen gjøre en selvstendig driftsfellesskapsvurdering etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 7 andre ledd for de aktuelle søknadsomgangene, men kan legge til grunn at foretakene er i driftsfellesskap og utmåle og avkorte tilskudd deretter.

8 Søknad og utbetaling

I forskriften § 8 står det:

Foretak som søker tilskudd skal benytte elektronisk søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet.

Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 15. mai og 15. oktober. Søknadsopplysningene kan endres inntil 14 dager etter søknadsfristen.

Følgende opplysninger kan etterregistreres i søknaden frem til 10. januar påfølgende år:

- a) Avløserutgifter som foretaket har hatt etter 15. oktober*
- b) Salg av tilskuddsberettigede livdyr etter 15. oktober*
- c) Dyr sanket fra utmarksbeite etter 15. oktober*
- d) Frukt, bær, vektshusgrønnsaker og potet i Nord-Norge levert til godkjent omsetningsledd etter 15. oktober*

Krav på tilskudd kan ikke pantsettes eller overdras.

Av første ledd fremgår det at søker skal benytte elektronisk søknadsskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Dette innebærer at søker ikke vil få levert søknad om tilskudd på andre måter enn via det elektroniske søknadsskjemaet, og at det kun er søknader levert via Altinn som vil kunne tas til behandling.

Søknad om tilskudd må være levert innen henholdsvis 15. mai og 15. oktober, jf. annet ledd første punktum. Fra og med søknadsåret 2018 skal søknad om tilskudd leveres innen henholdsvis 15. mars og 15. oktober. Det er søkers ansvar at søknaden leveres i rett tid. For å regnes som levert i rett tid, må søknaden være levert elektronisk via altinn.no før midnatt på datoen for søknadsfristen. Fristen forlenges ikke selv om søknadsfristen faller på en lørdag eller søndag.

Søknadsfristene er absolutte. Dette innebærer at søker ikke vil få levert søknaden etter søknadsfristene har gått ut. I jordbruksoppkjøret ble det bestemt at søknadsfristene skal praktiseres mer fleksibelt i 2017. Dette innebærer at foretakene i 2017 vil kunne levere søknaden inntil 14 dager etter søknadsfristen, uten at de må søke om dispensasjon fra søknadsfristen. Foretak som har levert søknaden innen fristen kan endre søknadsopplysningene inntil 14 dager etter søknadsfristen, jf. annet ledd siste punktum. Søker kan altså endre den innsendte søknaden frem til og med 29. mai og 29. oktober.

Etter tredje ledd er det enkelte opplysninger som kan etterregistreres etter 15. oktober, men innen 10. januar:

- Avløserutgifter for perioden 15. oktober til 31. desember.
- Dyr på utmarksbeite som er sanket fra beite senere enn 15. oktober.
- Livdyr av gris, kylling og kalkun som er solgt mellom 15. oktober og 31. desember.
- Frukt, bær, veksthusgrønnsaker, samt poteter produsert i Nord-Norge, som er levert til godkjent omsetningsledd mellom 15. oktober og 31. desember.

Foretaket kan kun etterregistrere søknadsopplysningene etter søknadsfristen, og innen 10. januar. Dette innebærer at søker må ha levert en søknad om tilskudd innen søknadsfristen for å ha mulighet til å etterregistrere opplysninger.

I bestemmelsens fjerde ledd fremgår det at krav på tilskudd ikke kan overdras eller pantsettes. Dette innebærer at tilskuddet ikke kan utbetales til andre enn det foretaket som søkte tilskudd. I tilfeller der foretaket som søkte om tilskudd er slettet før utbetaling, vil det ikke være grunnlag for å betale ut tilskudd, se nærmere om dette i kapittel 2. Saksbehandlerrundskrivet redegjør nærmere for hvordan man skal gå frem i tilfeller der det er tale om utbetaling av tilskudd til dødsbo.

9 Administrasjon, dispensasjon og klage

I forskriften § 9 står det:

Landbruksdirektoratet administrerer tilskuddene etter denne forskriften. Vedtak om tilskudd fattes av kommunen.

Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan i særlige tilfeller dispensere fra reglene i § 2, § 3, § 4 første, annet og fjerde ledd, § 5, § 6 og § 8 annet og tredje ledd.

Vedtak fattet av kommunen kan påklages til fylkesmannen. Vedtak fattet av fylkesmannen som førsteinstans kan påklages til Landbruksdirektoratet.

9.1 Vedtak

Det er kommunen som saksbehandler søknadene og fatter vedtak om tilskudd etter forskriften. Se saksbehandlerrundskrivet for veiledning og rutiner ved saksbehandling og vedtak.

9.2 Dispensasjon

9.2.1 *Generelt om vilkårene og vurderingen*

Fylkesmannen kan «i særlige tilfeller» dispensere fra reglene i «§ 2, § 3, § 4 første, andre og fjerde ledd, § 5, § 6 og § 8 annet ledd og tredje ledd». Det er ikke adgang til å dispensere fra andre bestemmelser enn de som er opplistet i § 9 andre ledd.

Det er fylkesmannen som kan gi dispensasjon fra forskriften. Kommunen kan derfor ikke fatte vedtak om dispensasjon.

Forskriftens § 9 gir ikke hjemmel til å dispensere fra bestemmelsene fastsatt i jordbruksavtalen, herunder vilkår, tilskuddssatser, soner, definisjoner og registreringsdatoer m.m. I jordbruksavtalen er fylkesmannen gitt adgang til å dispensere fra kravet til grønningsgjødsling av økologisk areal og areal i 2. karensår.

Vilkåret «særlige tilfeller» innebærer at det må foreligge spesifiserte, klare og relevante grunner, som er av en slik karakter og tyngde at de hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen kan settes til side. Dispensasjonsadgangen er ment som en sikkerhetsventil, og skal kun anvendes i helt spesielle situasjoner. En dispensasjon kan ikke innvilges i strid med formålet med bestemmelsene. Rimelighetshensyn skal tillegges stor vekt i vurderingen.

Bakgrunnen for at dispensasjoner kan innvilges, er at det i enkelte tilfeller foreligger et særlig tilfelle som taler for at søker bør gis tilskudd, selv om vilkårene i den aktuelle bestemmelsen ikke er oppfylt. Dispensasjon kan gis dersom det foreligger en spesiell, forbigående årsak utenfor søkers kontroll som gjør at vilkårene ikke er oppfylt. En søker kan gis dispensasjon i en kort periode, inntil virksomheten tilfredsstiller forskriftens krav. Det skal ikke gis varige dispensasjoner.

Ved behandling av dispensasjonssøknaden skal det foretas en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering av om det foreligger et særlig tilfelle som tilsier at dispensasjon skal innvilges. I helhetsvurderingen må det tas hensyn til alle forhold som kan ha betydning i saken, både forhold som taler for og imot at dispensasjon skal gis.

Det skal ikke innvilges dispensasjon hvis søknaden er begrunnet i at søker hevder å ikke kjenne bestemmelsene i forskriften. Det er søkers eget ansvar å holde seg oppdatert om de til enhver tid gjeldende regler.

9.2.2 *Gjennomgang av bestemmelser det kan dispenseres fra*

Fylkesmannen kan kun gi dispensasjon fra § 2, § 3, § 4 første, andre og fjerde ledd, § 5, § 6 og § 8 annet og tredje ledd, jf. § 9 andre ledd.

- *Kravet til vanlig jordbruksproduksjon i § 2*

For å motta produksjonstilskudd må foretaket drive «vanlig jordbruksproduksjon». Formålet med vilkåret er å avgrense mot rene hobbyproduksjoner og svært ekstensiv drift, slik at tilskuddene blir kanalisert til de aktive bøndene i tråd med jordbruksavtalepartenes og Stortingets forutsetninger. Det vil normalt ikke være grunnlag for å gi dispensasjon fra dette vilkåret da det vil stride mot formålet med bestemmelsen.

Det kan likevel hende at det oppstår særlige tilfeller som tilsier at dispensasjon fra kravet til vanlig jordbruksproduksjon skal innvilges, for eksempel ved flomskade som skjer unntaksvis. Der en avling har blitt ødelagt i vekstsesongen på grunn av flom, og det ikke er etablert noen ny vekst, kan fylkesmannen vurdere om det bør gis dispensasjon fra kravet til vanlig jordbruksproduksjon for det

aktuelle arealet dersom vilkårene for produksjonstilskudd ellers er oppfylt, jf. § 9. Dersom det er etablert en ny vekst i løpet av vekstsesongen og foretaket ønsker å søke tilskudd for den opprinnelige veksten, må foretaket søke om dispensasjon fra kravet om vanlig jordbruksproduksjon i forskriftens § 2. Foretaket må kunne dokumentere den opprinnelige veksten, ved for eksempel innkjøpsfaktura av såkorn. Foretaket bør levere søknad om dispensasjon i forkant eller samtidig med søknad om produksjonstilskudd. Se saksbehandlerrundskrivet kapittel 10.3 for nærmere omtale av dette.

Foretak som blir innvilget dispensasjon kan få utmålt areal- og kulturlandskapstilskudd etter jordbruksavtalens satser for den produksjonen (veksten) som ble drevet på arealet da flomskaden inntraff. Dette gjelder også om det før registreringsdatoen ble etablert en annen produksjon på arealet. Det vil likevel være avgjørende at foretaket har utført de normale arbeidsoppgavene, og at det kan karakteriseres som en aktiv drift før flom inntraff. Dette må også kunne dokumenteres av foretaket gjennom innkjøp av såkorn, gjødsel etc.

- *Disponeringskravet i § 3*

Dersom innehaver av foretaket i en kortere periode har vært nødt til å bortplassere dyr til en annen besetning av særlige grunner, og dermed ikke oppfyller kravet om disponering av dyra, kan det være aktuelt å gi dispensasjon fra disponeringskravet i § 3. Dette bør søkes om i forkant av bortplasseringen, men kan også søkes om etter bortplasseringen. Merk at foretaket ikke kan søke om dispensasjon fra disponeringskravet i et slikt tilfelle med mindre dyrene eksisterer på telledato.

- *Kravene til beitetid i § 3 tredje ledd bokstav c og d*

Kravet til beitetid i utmark på 5 uker i § 3 andre ledd bokstav d er satt så lavt at dispensasjon aldri vil være aktuelt.⁴ For kravet om 12-16 uker på beite for det generelle beitetilskuddet i § 3 andre ledd bokstav c, kan det tenkes at det i enkelte år og i enkelte områder vil kunne foreligge særlig klimatiske forhold som gjør det umulig å oppfylle kravet til beitetid i innmark. I slike tilfeller bør fylkesmannen kunne dispensere ved å redusere antall uker i nødvendig grad.

- *Søknadsfristen i § 8 andre ledd første punktum*

Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra søknadsfristen i § 8 andre ledd første punktum i særlige tilfeller. Det er kun i tilfeller der søker er gitt dispensasjon fra søknadsfristen at det vil være mulig for søker å levere søknaden etter fristene.

Det kan være aktuelt å innvilge dispensasjon dersom søker ikke var i stand til å ivareta sine interesser på søknadstidspunktet, for eksempel på grunn av en ulykke, alvorlig sykdom, sykehusopphold eller lignende.

Det er søkers eget ansvar å sørge for at søknaden blir levert i rett tid. Søkere av produksjonstilskudd og avløsertilskudd er selvstendig næringsdrivende, og det kreves at de setter seg inn i fristene som gjelder for søknaden. Dette gjelder også nye søkere. Søknadsfristen går fram både av forskriften og Jordbruksavtalen, og den kunngjøres hvert år i god tid før søknadsfristen går ut.

Det skal ikke gis dispensasjon fra søknadsfristen dersom søker ikke har gjort tilstrekkelig selv for å sikre seg at søknaden ble levert i tide. Det skal for eksempel ikke gis dispensasjon dersom søker har glemt å levere søknaden. Det samme gjelder dersom en søker har gitt en annen i oppdrag å levere søknaden, og denne medhjelperen ikke har levert søknaden i tide. Det forholdet at oversittelse av

⁴ Se Fastsettelsesbrev av 19.12.2014 punkt 5.2.2 s 14.

søknadsfristen får økonomiske konsekvenser for søker kan heller ikke regnes som «særlige tilfeller» som gir grunnlag for dispensasjon.

- *Endringsfristen i § 8 andre ledd andre punktum*

Det er søkers ansvar å sørge for at søknadsopplysningene er korrekte innen endringsfristen, det vil si 14 dager etter søknadsfristen. Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra endringsfristen i særlige tilfeller. Utgangspunktet og momentene som er nevnt over i behandlingen av dispensasjonsadgangen fra søknadsfristen i § 8 andre ledd første punktum vil gjelde tilsvarende for dispensasjonsadgangen fra endringsfristen på 14 dager.

- *Etterregistreringsfristen i § 8 tredje ledd*

Det er søkers ansvar å sørge for at søknadsopplysningene er korrekte innen etterregistreringsfristen, det vil si innen 10. januar. Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra etterregistreringsfristen i særlige tilfeller. Utgangspunktet og momentene som er nevnt over i behandlingen av dispensasjonsadgangen fra søknadsfristen i § 8 andre ledd første punktum vil gjelde tilsvarende for dispensasjonsadgangen fra etterregistreringsfristen.

9.3 Klage

Kommunens vedtak om produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, og fylkesmannens vedtak om dispensasjon, kan påklages i samsvar med reglene i forvaltningsloven kapittel VI. Det samme gjelder i de tilfeller der fylkesmannen har grepet inn i saken og omgjort kommunens vedtak etter forvaltningsloven § 35. Se for øvrig saksbehandlerrundskrivet for mer utfyllende fremstilling av saksbehandlingsreglene.

10 Opplysningsplikt og kontroll

I § 10 står det:

Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet finner nødvendig for å kunne forvalte ordningen.

Kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kontrollerer at utbetaling av tilskudd er riktige. Søker plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddet. Opplysninger gitt i forbindelse med søknad om tilskudd kan også kontrolleres ved telling og måling på de eiendommer som foretaket benytter i driften.

Bestemmelsens første ledd pålegger søkere av produksjons- og avløsertilskudd en generell plikt til å oppgi opplysninger som kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet etterspør i forbindelse med behandlingen av tilskuddssøknaden. «Søker av tilskudd» omfatter alle foretak som har søkt om tilskudd for den søknadsomgangen som kontrolleres, uavhengig av om tilskuddet er utbetalt eller ikke.

Opplysningsplikten er begrenset til de opplysninger som forvaltningen «finner nødvendig» for å kunne forvalte ordningen. I dette nødvendighetskriteriet ligger det at opplysningsplikten ikke er ubegrenset og at bare relevante opplysninger kan kreves. Relevante opplysninger omfatter grunnlagsmateriale for å kunne fatte vedtak om tilskudd og dokumentasjon som muliggjør en effektiv kontroll av at utbetalingen av tilskudd er i overensstemmelse med forskriften og jordbruksavtalen.

Bestemmelsens andre ledd fastsetter at kommunen, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet har rett og plikt til å kontrollere opplysningene i den enkelte søknad. Dette omfatter både retten til å gjøre de maskinelle kontrollene som foretas av søknadssystemet og risikobasert kontroll. Bestemmelsen er særlig sentral for å sikre forvaltningen sin adgang til å gjøre risikobasert kontroll gjennom dokumentkontroll og stedlig kontroll.

For å føre en effektiv kontroll av tilskuddet presiserer § 10 at forvaltningen har rett til å få tilgang på relevant dokumentasjon og tilgang til de eiendommer, herunder driftsbygninger, beite m.m., som foretakene benytter i driften. Forvaltningen kan kontrollere foretakets bokføring, korrespondanse og opptegnelser som vedkommer tilskuddene, jf. andre ledd, første og andre punktum. For å tydeliggjøre at forvaltningen også har hjemmel til å ta med seg disse dokumentene for nærmere gransking er det fastsatt at «søker plikter å utlevere» all dokumentasjon. Den dokumentasjon som søker plikter å utlevere er imidlertid begrenset til de dokumenter som foretaket er pliktige til å oppbevare etter bokføringsloven § 13. Forvaltningen kan likevel be om innsyn i dokumenter som ikke er oppbevaringspliktige i medhold av opplysningsplikten etter første ledd, for eksempel ved å be om oversendt kopi eller få dokumentet fremlagt på en stedlig kontroll hos foretaket.

Kontroll på de eiendommer som foretaket benytter i driften omtales som stedlig kontroll. For at forvaltningen skal kunne kontrollere alle relevante forhold hos et foretak er det nødvendig at de gis adgang til alle eiendommer som foretaket benytter i driften, herunder også fellesbeite.

Forvaltningsloven § 15 danner det rettslige utgangspunktet for hvordan stedlig kontroll skal gjennomføres. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det kan gjennomføres uanmeldte kontroller. Det er opp til forvaltningen å vurdere om det skal sendes varsel om kontrollen eller om kontrollen skal gjennomføres uanmeldt. Om kontrollen skal gjennomføres uanmeldt vil avhenge av formålet med kontrollen og kan særlig være relevant i tilfeller der forvaltningen har grunn til å tro at foretaket vil unndra relevante opplysninger eller endre kontrollgrunnlaget dersom kontrollen varsles. Se gjeldende saksbehandlerrundskriv om gjennomføringen av kontroll.

Dersom søker motsetter seg å bli kontrollert eller unnlater å etterkomme forvaltningens krav om utlevering av relevante opplysninger, vil dette innebære at vilkårene for å kunne motta tilskudd ikke er oppfylt. Tilsvarende gjelder der foretaket ikke tilrettelegger for at forvaltningen kan gjennomføre sine kontrolloppgaver. Ved stedlig kontroll av foretak med husdyr skal det for eksempel forventes at foretaket har tilrettelagt for telling av dyr. Alternativt må foretaket kunne vise frem dokumentasjon på besetning, som dyreholdjournal. Unntak kan likevel tenkes i enkelte tilfeller hvor det foreligger omstendigheter som gjør det umulig å etterkomme kravet, eventuelt at det er andre årsaker som tilsier at det er urimelig å kreve dette.

Konsekvensen av brudd på opplysningsplikten er at foretaket ikke oppfyller vilkårene for tilskudd for den eller de aktuelle søknadsomgangene som kontrollen omfatter. I prinsippet vil manglende oppfyllelse av denne plikten føre til at tidligere utbetalt tilskudd for disse søknadsomgangene kreves tilbake, uavhengig av om perioden måtte strekke seg flere år tilbake i tid. Brudd på vilkårene i bestemmelsen likestilles dermed med manglende oppfyllelse av vilkårene i forskriften for øvrig. Forskjellen er imidlertid at når det gjelder brudd på andre vilkår, vil delvis utbetaling av tilskuddet likevel kunne gjennomføres. Brudd på opplysningsplikten gjelder derimot generelt, og medfører at delvis utbetaling normalt ikke kan finne sted.

Dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver etter § 10, kan tilskuddet avkortes jf. § 12 andre punktum.

11 Avkorting ved regelverksbrudd

Avkorting innebærer at man gjør en *reduksjon* i tilskuddet som foretaket i utgangspunktet oppfylte vilkårene for å motta. Krav om tilbakebetaling fordi søker ikke oppfyller vilkårene for å motta produksjons- eller avløsertilskudd, er ikke en avkorting.

I forskriften § 11 står det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig driver eller har drevet sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes.

Ved brudd på forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging skal tilskuddet avkortes.

Tilskuddet skal avkortes dersom foretaket ikke fører journal over plantevernmidler som brukes, med opplysninger om navn på plantevernmiddelet, tidspunkt for behandling og dosen som er brukt, samt området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på. Det samme gjelder dersom foretaket ikke kan fremlegge slike journaler for de siste tre årene.

11.1 Ved brudd på annet regelverk

Forskriften § 11 første ledd regulerer avkorting ved brudd på annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Bestemmelsen har som formål å påvirke foretaket til å legge om til en lovlig drift, samt hindre at ulovlig virksomhet støttes, selv om regelverksbruddet ikke skjer på tilskuddsmyndighetenes ansvarsområde. Bestemmelsen er viktig for å sikre at samfunnets fellesmidler forvaltes på en forsvarlig måte.

Det er tre vilkår som må være oppfylt før forvaltningen har hjemmel til å fatte vedtak om avkorting:

Foretaket må drive eller ha drevet virksomheten i strid med «annet regelverk for jordbruksvirksomhet»

Det er kun overtredelse av regelverk som har tilknytning til produsentens utøvelse av jordbruksdrift som kan medføre avkorting i utbetalingen. Som hovedregel vil dette omfatte regelverk innenfor Landbruks- og matdepartementets myndighetsområde. Men også regelverk underlagt andre departement vil kunne være relevant, typisk miljø- og forurensningsregelverk. Det avgjørende er at utøvelse av jordbruksdrift er det karakteristiske for regelverksbruddet. Slik unngår man at generelle regler som også gjelder for virksomheten, uforholdsmessig benyttes som grunnlag for avkorting. Som eksempel vil ikke brudd på veitrafikkloven kunne gi grunnlag for avkorting, samtidig som brudd på dyrevelferdslovgivningen normalt vil kunne medføre slike konsekvenser.

Det må være konstatert et regelverksbrudd

Det neste vilkåret er at det må være konstatert et brudd på annet regelverk for jordbruksvirksomhet. Der det foreligger brudd på regelverk underlagt andre forvaltningsorganers ansvarsområde, vil det være den aktuelle særlovsmyndigheten som har ansvaret for tolkningen av regelverket. Når det fra ansvarlig myndighet først foreligger et vedtak om regelverksbrudd, kan tilskuddsmyndighetene ut fra forholdene treffe vedtak om reaksjoner i samsvar med § 11, dersom de øvrige vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Det avgjørende vil være at ansvarlig myndighet har konstatert regelverksbruddet, og det vil ikke utgjøre noen forskjell om vedtaket er et pålegg om oppretting i sakens innledende fase eller et endelig vedtak fattet av klageinstansen. I en dyrevernsak vil for eksempel første trinn kunne være et eller flere pålegg om oppretting av et forhold. Allerede på dette

stadiet vil vilkåret om at det foreligger et regelverksbrudd være oppfylt. Likeledes vil en anmeldelse fra særlovsmyndigheten være tilstrekkelig for å legge til grunn at de har konstatert at det foreligger et brudd på regelverket.

Foretaket må ha handlet «uaktsomt eller forsettlig»

Det tredje vilkåret er at foretaket må ha handlet «uaktsomt eller forsettlig» ved utførelsen av regelverksbruddet. Utgangspunktet er at søkere av produksjonstilskudd som selvstendig næringsdrivende er underlagt et strengt aktsomhetskrav, og det forventes at søkere kjenner til relevante regelverk for jordbruksvirksomhet. Se kapittel 12 for veiledning om vurderingen av aktsomhet.

Avkortingens størrelse

Dersom disse tre vilkårene er oppfylt, kan forvaltningen avkorte «hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket». Med begrepet «det samlede tilskudd» menes utbetaling av - tilskudd til alle typer produksjoner foretaket driver. Det kan dermed avkortes i alt tilskudd «som tilfaller foretaket». Om og hvor mye som skal avkortes må vurderes konkret i den enkelte sak.

Relevante momenter ved vurderingen av avkortingens størrelse er blant annet:

- graden av skyld
- overtredelsens størrelse eller alvorlighet
- overtredelsens varighet

Det må legges vekt på forholdsmessigheten mellom berettiget tilskudd og avkortingens eventuelle størrelse. Videre er det relevant å se hen til hvor nært knyttet regelbruddet er til formålet med tilskuddet.

11.2 Ved brudd på bestemmelser vedrørende gjødslingsplan eller journal over plantevernmidler

I § 11 annet og tredje ledd er det inntatt særlige bestemmelser om avkorting ved brudd på forskrift om gjødslingsplanlegging (gjødslingsplan), og manglende føring av journal over plantevernmidler (tidligere sprøytejournal). I disse tilfellene skal det alltid avkortes. Dette er en videreføring av deler av tidligere miljøplan trinn 1. Foretaket skal ha gjødslingsplan og journal over plantevernmidler når dette er påkrevd. **Dersom foretaket ikke kan fremvise journal over plantevernmidler og/eller gjødslingsplan ved kontroll skal det foretas en avkorting i tilskuddet.** Det samme gjelder om journalen over plantevernmidler og/eller gjødslingsplanen er mangelfull.

Ny forskrift om plantevernmidler trådte i kraft 1. juni 2015, og tidligere § 11 annet ledd i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket henviste til den gamle plantevernmiddelforskriften. Som følge av dette måtte § 11 endres. Ny § 11 er nå delt inn i tre ledd, hvorav tredje ledd er nytt og erstatter tidligere henvisning til krav om sprøytejournal. Det nye kravet om journal over plantevernmidler er i stor grad det samme som kravet til sprøytejournal. Forskrift om plantevernmidler innførte også ytterligere krav til bruk av plantevernmidler, herunder dokumentasjonskrav som henger naturlig sammen med journal over plantevernmidler, jf. forskrift om plantevernmidler §§ 20 og 26. Regelverket gjelder i sin helhet, men det er kun journal over plantevernmidler som danner selvstendig avkortingsgrunnlag ved forvaltning av produksjonstilskudd. Dersom Mattilsynet har fattet vedtak om at kravene i forskrift om plantevernmidler ikke er oppfylt, kan tilskuddet avkortes etter forskriftens § 11 første ledd.

I forordning (EF) nr. 1107/2009 art. 67 første ledd i forskrift om plantevernmidler fremgår kravene til bruk av plantevernmidler. Disse kravene er nå inntatt i forskrift om produksjonstilskudd og

avløsertilskudd i jordbruket § 11 tredje ledd, og gjort til et avkortingsgrunnlag ved manglende eller mangelfull journalføring.

Foretaket skal opplyse om det har gjødslingsplan og journal over plantevernmidler i søknaden om produksjonstilskudd. Om foretaket krysser «Nei», men er omfattet av forskrift om gjødslingsplanlegging, skal tilskuddet avkortes. For de tilfeller foretaket har krysset «Ja», og det etter kontroll blir konstatert at f.eks. journal over plantevernmidler mangler eller er mangelfull, skal det foretas en avkorting i tilskuddet. I tillegg vil dette være en feilopplysning, som kan føre til ytterligere avkorting jf. § 12. Se kap. 12.

Krav om gjødslingsplan og journal over plantevernmidler er ikke absolutte vilkår for å kunne motta areal- og kulturlandskapstilskudd, i motsetning til miljøkravene i § 4 tredje og fjerde ledd, se kap. 4.7. Likevel skal brudd på regelverket for gjødslingsplan og journal over plantevernmidler få tydelige konsekvenser. Det er lagt opp til at det kan utøves skjønn for avkortingsbeløpet. Dette for å oppnå forholdsmessighet mellom bruddets alvorlighet og konsekvensen i tilskuddsutbetalingen. Selv om avkortninger etter § 11 annet og tredje ledd er skjønnsmessige, vil det være hensiktsmessig i forhold til likebehandling av søkerne, å gi retningslinjer om avkortningens størrelse. Disse er beskrevet nedenfor.

Avkortingsbeløpet skal være rimelig og forholdsmessig, og må derfor vurderes konkret i hver enkelt sak. Momentene redegjort for under kap. 11.1 kan også vurderes ved avkorting på grunn av manglende eller mangelfull gjødslingsplan/journal over plantevernmidler.

Der foretaket ikke har gjødslingsplan/journal over plantevernmidler, er normen at det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet avkortes med 20 prosent. Der foretaket mangler både gjødslingsplan og journal over plantevernmidler, er normen at det avkortes 40 prosent.

Der det konstateres at gjødslingsplan/ journal over plantevernmidler er mangelfull, er normen at det skal avkortes inntil 20 prosent av det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet. I denne vurderingen må det legges vekt på hvor mangelfull gjødslingsplanen/plantevernmiddejournalen er.

Noen eksempler for anvendelsen av normen er:

Eksempel 1: Om foretaket har krysset «nei» i søknadsskjema på om det har journal over plantevernmidler, og samtidig krysser «ja» for at det har brukt plantevernmidler, avkortes foretaket med 20 prosent av det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Eksempel 2: Foretaket har opplyst at det har en journal over plantevernmidler i søknaden, men etter kontroll blir denne konstatert som mangelfull. Avkorting skal da foretas med inntil 20 prosent av det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet. I tillegg må kommunen vurdere avkorting som følge av feilopplysning etter § 12.

Eksempel 3: Foretaket har opplyst at det har gjødslingsplan og journal over plantevernmidler i søknadsskjema. Ved kontroll har foretaket verken har gjødslingsplan eller journal over plantevernmidler. Foretaket vil da bli avkortet med 40 prosent av det totale areal- og kulturlandskapstilskuddet. I tillegg må kommunen vurdere avkorting som følge av feilopplysning etter § 12.

11.3 Tilbakehold av tilskudd

Etter gammel forskrift fulgte det av ordlyden at tilskuddet kunne holdes tilbake inntil forholdet var rettet. Dette er ikke videreført i gjeldende forskrift, men det er fortsatt adgang til å holde tilbake

tilskudd. Så lenge forvaltningen har adgang til å avkorte, vil de også alltid ha hjemmel til å gjøre noe som er mindre byrdefullt, det vil si holde tilbake tilskudd inntil det regelverksstridige forholdet er rettet. Det må vurderes hva som er mest hensiktsmessig i det konkrete tilfellet.

Tilbakehold er en midlertidig reaksjon med sikte på at søker skal innretter seg etter det regelverket som er brutt. Hele eller deler av tilskuddet kan holdes tilbake inntil forholdene er rettet opp, og driften igjen er i tråd med regelverket. Det kan også utbetales tilskudd med vilkår om at midlene brukes til å rette opp forholdene. Kommunen kan eventuelt sette forbehold om omgjøring og tilbakebetaling (jf. forvaltningsloven § 35 femte ledd), dersom tilskuddet likevel ikke blir benyttet til å rette opp regelverksbruddet. Dette forutsetter at det i det konkrete tilfellet også er mulig å rette forholdene.

Kommunen skal også ved tilbakehold utvise et skjønn. I dette skjønnnet skal kommunen både ta stilling til om tilskuddet skal holdes tilbake, og i tilfelle hvor stor del av tilskuddet som skal holdes tilbake. Kommunen må vurdere om det er rimelig å holde tilbake hele eller deler av tilskuddet. Det må gå fram av begrunnelsen for kommunens vedtak at det er foretatt en slik vurdering.

I saker hvor det er uavklart om søker har brutt annet regelverk for jordbruksvirksomhet, kan det være grunnlag for å **avvente** vedtak om utbetaling av produksjonstilskudd og avløsertilskudd for en kortere periode som kreves for å få saken tilstrekkelig opplyst, jf. forvaltningsloven § 17. Et vedtak må likevel fattes innen rimelig tid, sett i forhold til hva saken gjelder, jf. forvaltningsloven § 11a. En slik avventing av vedtaket må ikke forveksles med det å fatte et vedtak om tilbakehold av tilskudd etter forskriften § 11.

12 Avkorting ved feilopplysninger og fristoversittelse

I forskriften § 12 står det:

Dersom foretaket uaktsomt eller forsettlig har gitt feil opplysninger i søknaden som har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskuddet for seg selv eller andre, kan hele eller deler av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket avkortes. Tilskuddet kan også avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver i medhold av § 10.

Bestemmelsen regulerer avkorting av tilskudd ved feilopplysninger. Avkorting innebærer at man foretar en *reduksjon* i tilskuddet foretaket i utgangspunktet oppfylte vilkårene for å motta. En eventuell avkorting kommer i tillegg til oppretting av de uriktige opplysningene i søknaden, eller den effekt opplysningene har hatt på utbetalingen.

Avkorting forutsetter at feilutbetalingen skyldes at søker uaktsomt eller forsettlig har gitt feil opplysninger, og at det er de uriktige opplysningene som medfører eller kunne ha medført en urettmessig utbetaling av tilskudd. Ved simpel uaktsomhet burde søker ha forstått at opplysningene var uriktige, mens grov uaktsomhet krever at søkeren måtte ha forstått at opplysningene var uriktige. Det kan bare konstateres forsett der søkeren har forstått at opplysningene var uriktige. I alle situasjonene er det således forhold knyttet til søkeren som har ført til at tilskuddet ikke var berettiget.

Det er et overordnet mål å sikre forsvarlig forvaltning av fellesskapets midler. Risikoen for avkorting skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknad. Det er derfor rimelig at den som klanderverdig tilegner seg høyere tilskudd enn berettiget, må regne med at hele eller deler av tilskuddet avkortes. Hensikten med bestemmelsen er å bidra til at tilskuddsmottakerne

opptrer innenfor det fastsatte regelverket. Den har ikke et pønalt formål. Tilskuddsmottakerne etter forskriften er selvstendig næringsdrivende og det stilles derfor strenge krav til aktsomheten. Mottaker vil derfor sjelden være i aktsom god tro om feilutbetalinger, selv om det kan tenkes eksempler på dette. For eksempel kan beløpet avvike så lite fra det som er riktig at mottakeren ikke kan klandres for ikke å ha reagert. Bestemmelsen rammer også den som gjennom feilopplysninger i sin søknad har eller ville dannet grunnlag for en urettmessig utbetaling av tilskudd til andre foretak (medvirkningsansvar), for eksempel ved å ikke opplyse om at foretaket er i driftsfellesskap, selv om foretaket ikke selv har fordel av feilopplysningen.

I annet punktum fremgår det at tilskuddet kan avkortes dersom foretaket ikke overholder de frister som kommunen, fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet har satt for å kunne utføre sine kontrolloppgaver i medhold av § 10.

Bestemmelsen er utformet som en «kan»-bestemmelse, men det klare utgangspunktet er at det **skal** avkortes dersom søker minst har vært uaktsom ved inngivelse av feilopplysninger, og dette har medført eller kunne medføre en merutbetaling. Forvaltningen plikter i alle tilfeller å vurdere avkorting.

Det er ingen faste satser for hvor stort avkortingsbeløpet skal være. Det er graden av utvist skyld hos søker som er vurderingstemaet for avkorting. Som en retningslinje for beregning av avkortingsbeløpet oppstilles følgende utgangspunkt:

- Der en feilopplysning er gitt **simpel uaktsomt**, dvs. at søker *burde* ha forstått at opplysningen han ga kunne føre til at han fikk en urettmessig utbetaling, kan det legges til grunn en standardisert avkortingsnorm. I det faktisk berettigede tilskuddet trekkes det fra et beløp tilsvarende den merutbetaling feilopplysningen i søknaden ville medført.
- Der en feilopplysning er gitt **grovt uaktsomt** eller **forsettlig** ved del 1 eller del 2 av søknaden, er normen at det avkortes 30- 50 prosent av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket. Denne normen gjelder kun for de tilfeller hvor tilskuddet beregnes på grunnlag av to registreringer. Beregnes hele tilskuddet på grunnlag av en registrering, skal samme norm som der det er gitt feilopplysning i både del 1 og del 2 av søknaden brukes.
- Der en feilopplysning er gitt **grovt uaktsomt** eller **forsettlig** i både del 1 og del 2 av søknaden, er normen at det avkortes 60 – 100 prosent av det samlede tilskuddet.

At en feilopplysning er inngitt **grovt uaktsomt** innebærer at søker har opptrådt særlig klanderverdig og *måtte* vite at opplysningen var feil. At en feilopplysning er inngitt **forsettlig** innebærer at søker med viten og vilje har oppgitt feil opplysning for å oppnå en større tilskuddsutbetaling.

Retningslinjene er ment til hjelp for det skjønnset saksbehandler skal utvise, og er ikke en standard for avkortingen. Kommunen må alltid vurdere hva som er rimelig og forholdsmessig i hvert tilfelle. Avkortingsbeløp kan settes både høyere og lavere enn hva som følger over, ut fra forhold ved den enkelte sak. Avkortingsbeløpet kan aldri utgjøre mer enn 100 prosent av foretakets tilskudd for den aktuelle søknadsomgangen, og kan derfor ikke overføres til etterfølgende søknadsomganger.

Har foretaket handlet i god tro, skal ikke foretakets tilskudd avkortes. En søker er i aktsom god tro der han ikke visste at opplysningen i søknaden var feil, og heller ikke burde visst det. Ved vurderingen av aktsomhet skal det tas utgangspunkt i hva man vanligvis kan forvente av et foretak i samme situasjon. Søkere av produksjons- og avløsertilskudd er selvstendig næringsdrivende, og det stilles strenge krav til aktsomheten. Mottaker vil derfor sjelden være i aktsom god tro om en

feilopplysning. Der foretaket selv er ansvarlig for opplysningene som gis, er det vanskelig å tenke seg at disse kan være avgitt i god tro. Det forventes for eksempel at søker har full kunnskap om foretakets dyrehold på de aktuelle telledatoene. Tilsvarende vil det være søker som har best kunnskap om hvilke arealer som foretaket selv har drevet og høstet, hvilke som er utleid eller eventuelt ikke er i drift. Som potensiell mottaker av statlige midler forventes det da at søker legger ned nødvendig arbeid i å fylle ut søknadsskjemaet korrekt slik at søknaden gjenspeiler de reelle forholdene.

Et eksempel på at foretaket kan ha vært i god tro om en feilopplysning, er der foretaket i søknaden har lagt til grunn oppgjørsopplysninger fra sitt omsetningsledd og det for øvrig var god grunn til å stole på disse opplysningene på søknadstidspunktet. Foretaket vil videre kunne ha vært i god tro dersom feilen er så liten at foretaket ikke burde oppdaget den før søknaden ble levert.

13 Tilbakebetaling og renter mv.

13.1 Tilbakebetaling

I forskriften § 13 første ledd står det:

Dersom foretaket som følge av manglende oppfyllelse av vilkår i denne forskriften eller av andre grunner har mottatt en utbetaling som ikke er berettiget, kan det feilutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt fra mottakeren eller motregnes i senere tilskuddsutbetaling. Tilsvarende gjelder differansen mellom utbetalt beløp og redusert tilskudd som følge av vedtak om avkorting etter § 11 og § 12.

Første ledd første punktum fastslår at tilskudd som er utbetalt i strid med vilkårene i forskriften kan kreves tilbake. En utbetaling er for eksempel i strid med vilkårene i forskriften dersom foretaket som har mottatt tilskudd ikke disponerte omsøkte dyr, dersom foretaket ikke oppfyller kravet til vanlig jordbruksproduksjon eller kravet om aktiv drift av omsøkte arealer. Dette gjelder også der foretaket ikke oppfyller vilkår presisert i jordbruksavtalen. Feilutbetaling som skyldes andre grunner, for eksempel feil utregning hos forvaltningen, kan også kreves tilbakebetalt. Det er den delen av tilskuddsutbetalingen som foretaket ikke er berettiget som skal kreves tilbake. Dette kan omfatte hele eller deler av det utbetalte tilskuddet.

Første ledd andre punktum gir hjemmel til å kreve tilbake beløp som er vedtatt å avkorte etter forskriftens §§ 11 og 12. Det vil være aktuelt i tilfeller der vedtak om avkorting fattes etter at tilskuddet er utbetalt. Tilbakebetalingskravet som rettes mot foretaket kan dermed både omfatte det tilskuddet foretaket ikke oppfylte vilkårene for å motta og den avkorting som besluttes.

Når det er vedtatt å foreta en tilbakebetaling gir bestemmelsen to alternative oppgjørsformer. Beløpet kan kreves tilbake eller det kan motregnes i senere utbetaling av produksjonstilskudd.

Forvaltningen har et ansvar for å sørge for at bruk av statens midler skjer i tråd med lover og forskrifter, herunder jordbruksavtalen og forskrift om produksjons- og avløsertilskudd. Dette omfatter å ha rutiner som sikrer tilbakebetaling der det blir betalt ut for mye tilskudd.⁵ Hovedregelen er derfor at feilutbetalinger skal kreves tilbake.

⁵ Reglement for økonomistyring i staten (2003) med endringer senest 5. november 2015 s. 95

At feilutbetalt beløp «kan» kreves tilbake innebærer likevel at det må foretas en konkret vurdering av om det er rimelig å kreve beløpet tilbake i den enkelte sak. Det må vurderes om det skal fremmes et krav om tilbakebetaling og *hvor mye* som skal kreves tilbake. I den konkrete vurderingen må forvaltningen ta stilling til om det foreligger adgang til å endre eller omgjøre utbetalingsvedtaket etter forvaltningslovens §§ 34 eller 35.

Der søker har vært i aktsom god tro om feilutbetalingen, kan det i enkelte tilfeller være grunnlag for ikke å kreve tilbakebetaling. Dette gjelder både feilutbetaling som følge av opplysninger søker har oppgitt i aktsom god tro eller feil fra forvaltningen hvor søker ikke hadde grunn til å reagere på feilutbetalingen. Søkere av produksjons- og avløsertilskudd er selvstendig næringsdrivende, og er dermed underlagt en streng aktsomhetsnorm. Det kreves av søkerne at de har full kjennskap til egen drift og at de søker i tråd med gjeldende regler for tildeling av tilskudd. I praksis vil dette medføre at det er få tilfeller hvor søker kan høres med å ha vært i aktsom god tro.

Der foretaket har vært i aktsom god tro om feilutbetalingen må statens interesse av korrekt bruk av statlige midler avveies mot hensynet til den private part ved vurderingen av spørsmålet om et krav om tilbakebetaling skal fremsettes. Momenter som taler mot å kreve tilbakebetaling kan være at foretaket har innrettet seg på at betalingen er endelig og at det har gått lang tid siden utbetalingen. Det kan også være et relevant moment om foretaket har søkt veiledning hos forvaltningen og hvor god denne har vært, eller om feilen på annen måte skyldes forvaltningen.

13.2 Renter

I forskriften § 13 andre ledd står det:

For tilbakebetalingskrav kan det kreves renter når kravet ikke innfris ved forfall. Ved grov uaktsomhet eller forsett kan renter kreves fra tidspunktet for utbetalingen av det urettmessige tilskuddet. Størrelsen på renten følger rentesatsen fastsatt med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m.

Andre ledd første setning fastsetter at det kan kreves renter for krav som ikke innfris ved forfall. Dette gjelder for alle krav om tilbakebetaling.

Der det er konstatert at foretaket har utvist grov uaktsomhet eller forsett kan det kreves renter fra tidspunktet for utbetalingen av den tilskuddssummen som kreves tilbake. Det må avgjøres om foretaket har forårsaket feilutbetalingen ved å opptre grovt uaktsomt eller forsettlig. Foretaket kan ha forårsaket feilutbetalingen ved å gi feilopplysninger, ved tilbakehold av informasjon eller ved å ha unnlatt å gi beskjed der det er mottatt en feilutbetaling. Ved vurderingen av aktsomhet skal det tas utgangspunkt i hva man vanligvis kan forvente av et foretak i samme situasjon. Det må skilles mellom simpel og grov uaktsomhet. Grov uaktsomhet forutsetter et markert avvik mellom forventet atferd og faktisk atferd. At det er handlet fortsettlig, innebærer at søker med viten og vilje har forårsaket feilutbetalingen av tilskudd.

Bestemmelsen i andre setning skal fungere som et insentiv til foretak om å melde fra om mottak av uberettiget tilskuddsbeløp. Regelen har også til hensikt å forhindre at feilutbetalinger skjer ved at risikoen for å bli ilagt renter skal skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknad om tilskudd.

Hovedregelen ved grov uaktsomhet eller forsett er at det skal beregnes renter fra tidspunktet feilutbetalingen ble gjort, og et annet resultat må begrunnes. Det kan være urimelig at parten belastes for en unødig lang saksbehandlingstid dersom dette skyldes forvaltningen selv. I noen

tilfeller kan det derfor være rimelig å dele renteperioden slik at forsinkelsesrenter kreves i perioden fra utbetalingen skjedde til forvaltningen ble oppmerksom på feilutbetalingen eller det ble truffet vedtak i første instans, og beregne avsavnsrente (for eksempel lik ordinær innskuddsrente) fra det tidspunktet og frem til betaling skjer.

13.3 Motregning av andre krav

I forskriften § 13 tredje ledd står det:

Krav fra offentlig myndighet som utspringer av foretakets jordbruksvirksomhet kan motregnes i senere produksjonstilskuddsutbetalinger til foretaket.

Bestemmelsen gir hjemme til å motregne andre krav mot foretaket i utbetaling av produksjonstilskudd. Tredje ledd omfatter krav som har en viss nærhet til produksjonstilskuddet, altså der krav fra offentlig myndighet mot foretaket «*utspringer fra foretakets jordbruksvirksomhet*». Dette gjelder for eksempel krav mot foretaket etablert i medhold av dyrevelferdsloven (lov 19. juni 2009 nr. 97) § 35, omsetningsloven (lov 10. juli 1936 nr. 6) § 9, forurensningsloven (lov 13. mars 1981 nr.6) §§ 53 og 73, jordlova §§ 9-12 og 20, og husdyrkonsesjonsloven (lov 16. januar 2004 nr. 5) § 7.

Motregning iverksettes ved at forvalter av særregelverket henvender seg til landbruksforvaltningen og begjærer motregning. En del av tilskuddet går da ikke til utbetaling til foretaket, men overføres til forvalter av særregelverket til dekning av dennes krav mot foretaket.

13.3.1 Motregning av andre eksterne krav

Det kan også foretas motregning av andre krav i utbetaling av produksjonstilskudd. Slik motregning er ikke regulert i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd men følger av særlige hjemler for motregning og utlegg i andre lover.

Det gjelder følgende krav:

- Skatte- og avgiftskrav jf. skattebetalingsloven (lov 17. juni 2005 nr. 67) § 13-1
- Forfalt bidrag jf. bidragsinnkrevingsloven (lov 29. april 2005 nr. 20) § 14 andre ledd.
- Gebyrer og bøter etter vegtrafikklovgivningen, jf. vegtrafikkloven (lov 18. juni 1965 nr. 4) § 38 andre ledd
- Eiendomsskatt jf. eiendomsskatteoven (lov 6. juni 1975 nr. 29) § 27
- Vann- og avløpsgebyr jf. lov om kommunale vass- og avløpsanlegg (lov 16. mars 2012 nr. 12) § 6
- Krav på avgift eller gebyr jf. brann- og eksplosjonsvernloven (lov 14. juni 2002 nr. 20) § 28
- Avfallsgebyr jf. forurensningsloven (lov 13. mars 1981 nr. 6) § 34
- Statens Innkrevingsentral kan motregne ubetalte krav jf. SI-loven (lov 11. januar 2013 nr. 3) § 4

Det kan også tas utlegg i tilskuddet. Den som har et pengekrav mot en annen, kan begjære utlegg for kravet, jf. tvangsfullbyrdelsesloven (lov 26. juni 1992 nr. 86) kapittel 7. Ved hver søknadsomgang oversender namsmyndighetene en rekke utlegg, som er tatt i søknader om produksjonstilskudd, til Landbruksdirektoratet.

Motregning av eksterne krav utføres av Landbruksdirektoratet. Motregning av slike krav kan kun gjøres i produksjonstilskuddet, ikke i avløsertilskuddet. Landbruksforvaltningen er forpliktet til å

effektuere disse kravene, så langt produksjonstilskuddet dekker kravet. En del av tilskuddet går da ikke til utbetaling til foretaket, men overføres til forvalter av særregelverket til dekning av dennes krav mot foretaket.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Nils-Einar Eliassen
seksjonssjef

Maiken Wickstrøm
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Kopi til:

Landbruks- og matdepartementet	Postboks 8007 Dep	0030	OSLO
Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135	OSLO
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Øvre Vollgate 9	0158	OSLO